

Le Dónbeenĩ bin-tente vūahũ na ó o Maaki túara

Vūahũ túaró jũhũ

O Maaki hĩa wee bè là a Piere là a Poole, á wee séení 6a le Dónbeenĩ tonló yi (Bè-wénia 13.5; Koloosisa 4.10; Piere nín-yání 5.13). O Maaki vūahũ wee zéení le o Yeesu lé le Dónbeenĩ Za na yú ho pànká mu bĩo búenbúen wán (Maaki 1.1; 15.39).

Bĩo ó o Zãn na hĩa wee bátizé 6a nùpua á 6uara 6ueé wíokaaráa ho wõhũ ká là a Yeesu, lé bũn ó o Maaki nín-yání túara mí vūahũ yi. O mún zéení bĩo ó o Yeesu 6uara 6ueé bátizeraráa o Zãn cõn làa bĩo ó o Satáni khàráa wo loĩna bĩo (Maaki 1.1-13).

Bĩo ó o Yeesu von lè mí nĩ-kenínia, làa bĩo ó o wó, bũn búenbúen ó o Maaki túara mí vūahũ yi (Maaki 1.14-10.52).

O Yeesu fèra bía bĩo va á wé o yi ho Zeruzalεmu yi á nòn mí nĩ-kenínia yi. Ká 6a màhã yí zũĩna a bionĩ mu kúará (Maaki 8.31; 9.30-32; 10.32-34).

Pãahũ na ó o Yeesu wee zo ho Zeruzalεmu yi, á 6a zãamãa dó ho cùkú beenĩ wo yi. Ká 6a *zũífũwa ya-díwá bán pã a bĩo (Maaki 11-13). O Maaki vūahũ véení, ó o zéení o Yeesu húmú là a vèeró bĩo (Maaki 14-16).

Le Dónbeenĩ tonkaa o Zãn Batiisi (Matiye 3.1-12; Luki 3.1-9, 15-17; Zãn 1.19-28)

¹ Dĩo ká lé le bín-tente, dĩo wee zéení le Dónbeenĩ Za Yeesu *Krista bĩo jũhũ búenĩ ² làa

bïo le Dónbeenĩ bía mí ñi-cúa fεero *Ezayii vūahũ yi:

«ĩ ì tonka ì tonkaro

o ò dí ũ yahó á bueé wíoka ũ wǎhũ.*

³ Nñi búii wee bío pónpón le dùure yi kà sii:

«Mi wíoka ho wǎhũ ká a Nùhũso ò buen.

Mi muin ho wǎhũ na o ò bè.†»

⁴ A lé bñn mu bèn wóráa. O nñi búii na 6a le Zãn hĩa wi le dùure yi, á bïo kà lé bïo ó o wee bue: «Mi buen à ì bátízé mia, lé bñn á à zéeni le mi khú mu bè-kora wéró yi, á bò le Dónbeenĩ yi, á le è sèn mi bè-kora á à día.» ⁵ Ho Zudee kǎhũ nùpua lè ho Zeruzalεemu lóhósa búenbúen wee lé buen o cǎn. Ba wee zéeni mí bè-kora 6a nùpua yahó, ò o Zãn bátízé 6a ho Zurudēn muhũ yi. ⁶ O Zãn dà-zĩnii tá là a cón-ñumúkũ varà, á ku-cεēnii wó lè ho sǎahũ. O bè-dĩnii lé 6a hawà lè hǎ sò-kĩa sòró. ⁷ Bïo kà lé bïo ó o hĩa wee bue na 6a zǎamáa yi: «Nùpue búii wi ì món wà a buen, wón po mi. I yàá yí ko là a nakǎa tɛnló huúu. ⁸ Inén bátízera mia lè mu ñumu yi, ká arén wón khii bátízé mia lè le Dónbeenĩ Hácirí.»

*O Yeesu bátéèmu là a kúarà lénló bïo
(Matiye 3.13-17; 4.1-11; Luki 3.21-22; 4.1-13)*

⁹ O Yeesu wǎa ló ho Kalilee kǎhũ lóhó na 6a le Nazarεete yi á van o Zãn cǎn, á wón bátízera a ho Zurudēn muhũ yi. ¹⁰ O Yeesu zoo léenii mu ñumu yi, ó o mǎn ho wáayi à ho ñii héra lè mí pánká, á le Dónbeenĩ Hácirí lion lòn háponi o wán. ¹¹ A mu tǎmu búii sǎ ñá ho wáayi, á bía: «Fo lé ì Za na á ì bò ì tàká wán, ũ bïo sí mi.»

* **1:2** Mi loñ Malasii vūahũ 3.1 † **1:3** Mi loñ Ezayii vūahũ 40.3

¹² Bɛn mɔn á le Dónbeenĩ Hácírí dèenía nàana a vannáa le dùure yi. ¹³ O wó hã wizooní búará-nun bɛn. Lé hón pãahũ so búenbúen ó o Satãni khà a yi loína. O kera ba naɲuwà tãahũ bɛn á bïo ó o màkóo wi yi, á ho wáayi tonkarowà wee wé na a yi.

*O Yeesu von ba ce-pawà nùwã ndá
(Matiye 4.12-22; Luki 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁴ O Zãn déro ho kàsó yi mɔn, ó o Yeesu wà van ho Kalilee kôhũ á vaá wee bue le Dónbeenĩ bɛn-tente na ba nùpua yi. ¹⁵ O wee bío na ba yi: «Ho pãahũ ɲii tun, lé *Dónbeenĩ béeñĩ bueé bó. Mi khí mu bè-kora wéró yi à bè le Dónbeenĩ yi, à mi tà le bɛn-tente bïo.»

¹⁶ Bïo ó o Yeesu hĩa bá ho Kalilee vũ-beenĩ ɲii wà, ó o vaá mɔn ba ce-pawà nùwã nun. Ba lé o Simɔn lè mɛn za Andere. Ba wee yénní mí zùán dé mu ɲumu yi. ¹⁷ O o Yeesu bía nɔn ba yi: «Mi buee bè miĩ, á ï wé á ba nùpua lé bĩa mi wé è yí á à bua à buennáa ï cɔn làa bïo mi wee paráa ba cewà bïo sii.» ¹⁸ A ba dèenía kúaará mi zùánwà à ba bò là a Yeesu wà.

¹⁹ O Yeesu dá vá van mí yahó, ó o mɔn o ɲii búu na ba le Zebedee zàwa, o Zaaki lè mɛn za Zãn à ba wi mí woohũ yi wee wíoka mí zùánwà. ²⁰ O o Yeesu dèenía von ba, á ba ló díá mɛn maá Zebedee lè ba ton-sáwá ho woohũ yi, à ba bò là a Yeesu wà.

*O ɲii na ó o cɛndá wee beé lò
(Luki 4.31-37)*

²¹ O Yeesu lè mí ɲi-kenínia wà van ho *Kapεenayuumu lóhó yi. Ba *zúifùwa vũrló wizonle na ba le *Sabaa zon ó o zon ba kàránló zii yi, á zoó wee kàrán ba. ²² A bĩa ɲá a bioní wó coon làa sòbée. Lé bïo ó o yí kàránna ba nùpua lè ho

*lándá bïo zéenílowa bïo síi. Orén wó mu lè ho pànká na le Dónbeenì nòn wo yi.

²³ Mu p̄ahú mí bæere yi, à b̄n ò o n̄i b̄ui na ó o c̄iná wi yi b̄ueé zon ba zúifùwa kàránlò z̄i yi, á b̄ia p̄np̄n: ²⁴ «Nazareete n̄i Yeesu! Lée webio á ù wà b̄ueé cà wa c̄n hen? Fo buara wa yáaró b̄io yi lée? Ba le ì yí z̄u fo le? Unén lé ȳa lé le Dónbeenì n̄upue na le tonkaa.» ²⁵ Ó o Yeesu n̄amakaa wo yi: «Wé tété. Lé o n̄i mu yi lòn b̄io.» ²⁶ Ó o c̄iná zèkéra a n̄i lè ho pànká, ò o ló a yi ká a wāmaa p̄np̄n. ²⁷ A ba n̄upua wó coon dāk̄h̄ina, fúaa ba wee b̄io mín yi: «Éee! B̄io kà lée webio? Ho lée kàránlò finle na pànká wi. Hàrì ba c̄ináwa ó o n̄upue mu wee na le n̄ii yi, à ba wé b̄io ó o wi à ba wé.» ²⁸ Ó o Yeesu yèni d̄enía ló fùafùà ho Kalilee k̄h̄ú b̄uenb̄uen yi.

*O Yeesu w̄éra ba v̄ánv̄arowà c̄èrèè
(Matiye 8.14-17; Luki 4.38-41)*

²⁹ B̄n m̄ón ó o Yeesu ló ba *zúifùwa kàránlò z̄i á b̄ò mín là a Zaaki là a Z̄n á t̄érinna van o Sim̄on là a Andere b̄an z̄i. ³⁰ Mu wó ò o Sim̄on b̄an h̄io h̄aa wi le d̄amu d̄è yi, lé b̄io le t̄èni wee z̄èé wo. O Yeesu b̄uee d̄enii á ba b̄ia a b̄io làa wo. ³¹ Ó o Yeesu v̄a vaá d̄in o p̄uh̄ú yi, ò o líí fù a n̄ii yi h̄ónia làa wo, á le t̄èni kh̄ina ó o d̄enía h̄inon nòn ho d̄inlò ba yi. ³² Le wii zoró m̄ón, ho tá yuuní,‡ á ba n̄upua buan mi v̄ánv̄arowà làa b̄ia ba c̄ináwa wi yi b̄uenb̄uen buararàa o Yeesu c̄n. ³³ Ho lóhó n̄ipomu b̄uenb̄uen ló b̄ueé kúaa mín wán le z̄i

‡ **1:32** Ho Sabaa p̄uh̄ú wee wé b̄ia ho yèz̄m̄a z̄on z̄ih̄ú à vaa vé ho t̄ibirí z̄on le wii zoró p̄ah̄ú. Lé b̄n n̄n á ba b̄iaráa hen le ba n̄upua pan le wii líi zoró á wee buaràa mí v̄ánv̄arowà buennáa o Yeesu c̄n, lé b̄io ba lá yí dà máa wé mu le wisoni yi ho Sabaa b̄io yi.

donkíahũ lùe búí na á nùpue mía yi. A 6a nùpua wee lé lùà búenbúen yi à buen o cón.

2

O Yeesu weéra a mùamúa á mún séra a bè-kora díá

(Matiye 9.1-8; Luki 5.17-26)

¹ Wízoní bǐo yɛn bǐn mún, ó o Yeesu bǐnía 6uara ho *Kapɛɛnayuumu. A 6a ɲá a sǎ le o wi le zǐi yi. ² A 6a zǎamáa 6ueé fò mín 6ùirí6ùirí á lùe yí ká, hàrí ho zǎɲii. O o Yeesu wee zéení le Dónbeení bióní na 6a yi. ³ A 6a nùpua nùwǎ yɛn búí vaá ló wee buen. Ba nùwǎ náa 6a tǎhũ 6uan o mùamúa. ⁴ Ká 6a màhǎ yí dà máa zoó bàrá a o Yeesu yahó 6a nùpua booró bǐo yi. A 6a yòó kara ho lòho sánsáa hen na ó o Yeesu wi yi. Lé hón kǎhũ so á 6a dó a mùamúa yi lè hǎ hǔni á liinía ká a dǔma mí dǎmu dèɛ wán. ⁵ Bǐo ó o Yeesu mɔn bǐo 6a dórǎa mí sǎ wo yi, ó o bía nɔn o mùamúa mu yi: «Wàn bǐnlo, ũ bè-kora séra díá.» ⁶ A ho *lǎndá bǐo zéenílowa na wi bǐn wee bío mí yiwa. ⁷ «O nùpue mu wee bío kà sǐi le we? O wee màní mítɛn lè le Dónbeení. Lée wée dà à sɛn mu bè-kora á à díá ká mu yínɔ́ lè Dónbeení mí dòn.» ⁸ O o Yeesu dèɛnía zǔna 6a yilera ó o bía nɔn 6a yi: «Lée webio nɔn á hǎ yilera na kà sǐi wirǎa mia? ⁹ Lé mu yén bíoró wayi? Lé à bío na a mùamúa yi le o bè-kora séra díá lée, tàà lé à bío na a yi le o hǐní lá mí dǎmu dèɛ ò o varáka? ¹⁰ Ká í màhǎ wi á mi zǔn na lé o *Nùpue Za yú ho pǎnká ho tá wán à sɛnnáa mu bè-kora díá.» O o wǎa bía bǐo kà nɔn o mùamúa yi: ¹¹ «Le í bío mu na foñ, lii hǐní, lá ũ dǎmu dèɛ á ũ khí6o.» ¹² Mí lahó yi ó o nǐi mu dèɛnía hǐnɔn yòó ñn, á líí lá mí dǎmu

dèè ò o lée wà ká ɓa búenbúen dɪn wee loŋ. A ɓa búenbúen wó coon mu ɓio yi. A ɓa wee khòoní le Dónbeení kà síi: «Bìo kà bàn síi wa dɪn yí mɔn hùúu.»

*O Yeesu ɓuara ɓa bè-kora wérowà ɓio yi
(Matiye 9.9-13; Luki 5.27-32)*

¹³ O Yeesu yèrémáa van lè ho Kalilee vū-beení jii. A ɓa zāamáa wee ɓuen ò o kàrán ɓa. ¹⁴ O wee khíí, ó o mɔn o n̄i ɓúí na ɓa le Alifée za Levii ká a kará mí tonló lùè yi, á wee fé ho lànɓó. O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Híní bè mií.» O o Levii líí hínɔn bò a yi.

¹⁵ O Levii von o Yeesu lè ho dɪnló mí zii. Ho *lànɓó féwá lè ɓa n̄i-kora cèrèè wi ho dɪnló mu dɪnii là a Yeesu lè mí n̄i-kenínia. Mu bon. Ba nùɓua cèrèè na hía wee bè làa wo lé bán nùɓua so síi. ¹⁶ Ho *làndá ɓio zéenilowa na lé ɓa *Farizíewa kuure nùɓua ɓúí á mɔn ò o Yeesu wee dí lè ɓa n̄i-kora lè ho lànɓó féwá, á ɓa bía nɔn o n̄i-kenínia yi: «Lée webio nɔn ó o wee díráa làa bán nùɓua so síi?» ¹⁷ O o Yeesu já ɓio ɓa bía, ó o bía nɔn ɓa yi: «Héyí! Minén! Nùɓua na lò hereka so wee wé cà tɪni ɓànsò dǎní le? Bùéé. Ba vánvárowà lé ɓia wee wé cà a dǎní. Inén yí ɓuara ɓia wee leéka le mí térénnà ɓio yi dé. ɓia zū le mí lé ɓa bè-kora wérowà lé ɓia á í ɓuara ɓio yi.»

*Mu bè-kɪa lè mu bè-fla wi mɪn jɪndá yi
(Matiye 9.14-17; Luki 5.33-39)*

¹⁸ Wizonle ɓúí ó o Zǎn Batiisi n̄i-kenínia lè ɓa *Farizíewa n̄i-kenínia lù mí jini. A ɓa nùɓua ɓúí wà ɓueé tùara a Yeesu yi: «Lée webio nɔn ó o Zǎn Batiisi n̄i-kenínia lè ɓa Farizíewa n̄i-kenínia wee lí mí jini à ūnén n̄i-kenínia ɓèn yí máa wé mu?»

19 O o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi wee leéka le bía ɓa von mu yaamu sánú díró yi á ɓa so dà a bío le ɓa lí mí jíní ká a há-fla bàn baa làa ba wi mín wán le? Bún yí dà máa wé. 20 Eε ká p̄ahũ búí khíi dā, ó o há-fla bàn baa ɓa à lén ɓa t̄ahũ, bún ká ɓa màhá wé è lí mí jíní.

21 «Nùpue máa lá nín-ké-finle bío búí máa la làa báká kíle. Lé bío ká a wó mu, á le nín-ké-finle á à wíoka à l̄ε ho. 22 Làa bún síi, á nùpue máa kúee *d̄iv̄én fla s̄um̄ani-k̄ia yi. Lé b̄io ká a kúaa ho b̄in, ká ho h̄ia wee za, á há à nàma. A ho d̄iv̄én lè há s̄um̄aniwa á à p̄aaní ì yáa. Ho d̄iv̄én fla ko ho kúee há s̄um̄ani-fla yi.»

*O Yeesu wee zéeni ho Sabaa b̄io ya-binbiri
(Matiye 12.1-8; Luki 6.1-5)*

23 Ho *Sabaa búí zòh ká a Yeesu wee k̄aa há mana búí yi, ó o ñi-kenínia wee khé ho d̄inl̄ó ho w̄ahũ n̄is̄aní à là. 24 A ɓa *Fariz̄iɛwa wee bío là a Yeesu. «Loñ, lée webio nɔn á ù ñi-kenínia wee sáráa ho Sabaa zòh ká wa làndá j̄òh hò mu?» 25-26 O o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «B̄io ó o *Daviide yánkaa wó á mi d̄in̄ yí k̄ar̄anna yí m̄on le? Mu wó le *Dónbeen̄i yankarowà j̄uh̄ũso been̄i Abiataare p̄ahũ. O Daviide lè mí ninzàwa á le h̄ini h̄ia dà á ɓa yí yú b̄io ɓa à dí. O orén mí beere zon le Dónbeen̄i z̄i yi á zoó lá le Dónbeen̄i h̄amu búurú là, ò o mún ɓuan ho búí lée nɔn mí ninzàwa yi, ká le Dónbeen̄i yankarowà mí dòn lé b̄ia j̄òh lá ko ɓa wé là ho làa b̄io ho làndá b̄or̄aa mu.»* 27 O o Yeesu pá b̄in̄ia bía nɔn ɓa yi: «Ho Sabaa bàrá ò o nùpue

* 2:25-26 Mi loñ Samuw̄eele nín-yání v̄uahũ 21.1-7

bïo wé se, ká nùpue yí léra Sabaa bïo yi. ²⁸ Lé bñn nòn ó o Nùpue Za á ho Sabaa bïo mún wi níi yi.»

3

O Yeesu wééra a nñi na bàhó húrun (Matiye 12.9-14; Luki 6.6-11)

¹ Bñn món ó o Yeesu binía van 6a *zúifùwa kàránló zii yi. Mu zon à nñi búii wi bñn á bàhó húrun. ² A 6a *Farizíewa na wi bñn bò mí yïo o Yeesu wán le mí ì loń ká a wéé o nñi mu ho *Sabaa zon, lé bïo 6a wi 6a zéení a Yeesu mu wékheró bïo. ³ O o Yeesu bía nòn o nñi na bàhó húrun yi: «Lii híni 6uee léé đin 6a nùpua búenbúen yahó le 6a mi fo.» ⁴ Bñn món ó o Yeesu tùara bïa wi bñn yi: «Wa làndá yi á lé mu yén ó o nùpue ko ò o wé ho Sabaa zon? Léé bè-tente léé, tàá léé bè-kohó? Lé ho kání a nùpue léé, tàá lé ho díá ò o hí?» A bïa wi bñn yí bía dèé. ⁵ O o Yeesu lońna 6a búenbúen yi khii fò lè le sí-cíflè. O mún yi wee vá lè mi sòobéé bïo 6a yiwa tunka bïo yi. O o wáa bía nòn o nñi yi: «Hóní ù bàhó.» O o nñi hónía ho á ho dèeníá wan. ⁶ A 6a Farizíewa fó mún à 6a ló á dèeníá léé kúaa mún wán là a *Heroode kuure nùpua, à 6a wee loń bïo 6a à wé á à búeráa o Yeesu.

Ba zâamáa wee lé buen o Yeesu cñn

⁷⁻⁸ O Yeesu lè mí nñ-kenínia wà van ho Kalilee vñ-beenñ jii á 6a minka zâamáa bò a yi. Ba nùpua mu búii ló ho Kalilee kōhú yi. Ba búii ló ho Zudee kōhú lóhó na 6a le Zeruzaléemu yi, lè ho kōhú mu lórá búii yi mún. Ba búii ló ho Idumée kōhú yi, lè ho Zurudēn muhú món. Ba búii ló há ló-zàwa na bāmakaa ho Tiire lè ho Sidōn lórá yi. Bán zâamákúii so hía wee buen o Yeesu cñn, lé bïo 6a ná bïo ó o

wee wé búenbúen. ⁹ O o Yeesu wáa le mí ni-kenínia
 bua ho woohú búí buennáa bèra a na ká ba zãamáa
 hía wee hénka a, ò o zo hon. ¹⁰ Mu bon. Bïo ó o wee
 wéé ba nùpua cèrèè kà síi, á bïa mu vãmú wee beé
 lò wee òa mín o wán, bèra à na ò o yí ba túii yi.
¹¹ Ba nùpua na ba cínáwa wi yi ká ba sansan mɔn
 o Yeesu, à ba lé lùiorá a tá, à wé wãamaka ká ba
 à bío: «Fo lé le Dónbeenì Za.» ¹² Ká a Yeesu màhã
 wee hení mu na ba yi le ba yí bá mí bïo na nùpua
 yi.

*O Yeesu hueekaa mí tonkarowà píru jùn
 (Matiye 10.1-4; Luki 6.12-16)*

¹³ Bún mɔn ó o Yeesu yòora le búee búí wán,
 ò o von ba nùpua búí á ba buée yòora a cún.
¹⁴ O o hueekaa ba píru jùn ba tãhú á có yèni làa
 tonkarowà. O hueekaa ba à ba kení mín wán làa wo
 ò o wé tonka à ba bue le Dónbeenì bío. ¹⁵ O mún
 nɔn ho pánká ba yi à ba wé òa lè ba cínáwa lén bïa
 ba wi yi. ¹⁶ Bïa ó o hueekaa yènnáa lé hía kà:

O Simɔn, yã ó o có yèni làa Piere.

¹⁷ O Zaaki lè mín za Zãn na lé o Zebedee zàwa. O
 Yeesu có ba yèni làa Buanεzεεsi, bún kúará le
 «nùpua na ka lòn vïohó na wee nàmaka.*»

¹⁸ O Andere, o Filiipu là a Baatelemii,
 o Matiye là a Toma,
 o Zaaki na lé o Alifee za,
 o Tade, o Simɔn na lé ba Zelootewa† kuure
 nùpua ni-kení.

¹⁹ O Zúdaa Isikariote na khíi dé o Yeesu mí
 zúkúsa níi yi.

* **3:17** Ba zúifúwa cún, ó o nùpue na ka lòn vïohó na wee nàmaka
 lé o nùpue na sfi khúaa. † **3:18** Mi lorí Matiye vũahú 10.4

O Yeesu dànló yí ló Satāni cǎn
(*Matiye 12.22-32; Luki 11.14-23; 12.10*)

²⁰ Bún mǎn ó o Yeesu bíníá ɓueé lion le zǐi yi. A ɓa minka zǎamáa tǐn ɓueé fò mín fúaa o Yeesu lè mí nǐ-keníníá yáá yí yú pǎahǔ máa díráa. ²¹ Bǐo á ɓàn nùwǎ ná mu, á ɓa ló wà ɓueé fé o, à ɓa wee bío le o ɓúhǔ mía bǐn.

²² Ho *lándá bǐo zéenílowa na ló ho Zeruzalεmu yi ɓuara bǐn bán ɓèn wee bío: «Mu lé ɓa cǐnáwa ɓúhǔso na ɓa le *Belezebuule‡ lé yǐa wi o yi. Lé wón nǎn ho pànká wo yi ó o dà wee ɓanáa ɓa cǐnáwa lén bǐa ɓa wi yi.» ²³ O o Yeesu wǎa von ɓa wee bioráa lè hǎ wǎhio: «O *Satāni yí dà máa ɓa mí ninzàwa cǐnáwa. ²⁴ Ká kǎhǔ dà-kéní nùpua hǐa wee fi mín yi, se hón kǎhǔ so máa va yahó. ²⁵ Ká zǐ-ɓúhǔ dà-kéní nùpua hǐa wee fi mín yi, á hón zǐ-ɓúhǔ so máa va yahó. ²⁶ Ká a Satāni hǐa wee fi lè mí ninzàwa cǐnáwa, ká a béeñǐ sankaa, ó o pànká máa va yahó ká ho ò yáa. ²⁷ Nǐi woon yí dà máa zo pànká ɓànso zǐi á máa zoó khuii o nǐi bǐo ká a yí can o pànká ɓànso mu yí vó. Ká a màhǎ can wo vó, ó o zoó khuii o zǐi bǐo ɓúenɓúen á à lénnáa. ²⁸ Le í mǐ ho tǔiá na mia: Ba nùpua bè-kora lè ɓa bǐn-kora na ɓa à bío le Dónbeenǐ dǎní yi ɓúenɓúen á le Dónbeenǐ dà khǐi sén nǐ díá á à na ɓa yi. ²⁹ Ká yǐa màhǎ khǐi bía le bǐn-kohó á léera le Dónbeenǐ Hácírí yi, wón bǐo á le Dónbeenǐ máa sén máa díá máa mí hùúu. Mu ù ɓǐ a ɓúhǔ yi féεε.» ³⁰ O Yeesu bía ká síi nǎn ɓa yi, lé bǐo ɓa wee bío le o cǐná wi o yi.

‡ 3:22 Mǐ loŋ Matiye vǎahǔ 10.25

O Yeesu b̄an n̄uwā binbiri
(*Matiye 12.46-50; Luki 8.19-21*)

³¹ B̄io ó o Yeesu b̄an nu l̄è b̄an z̄awa w̄aa b̄ueé d̄ān, á 6a l̄ée d̄īn ho kh̄uh̄ū, à 6a tonkaa o b̄úi le w̄ón zoo ve o. ³² Ba n̄upua na kará k̄ínía o Yeesu yi boo, à b̄ūn à ȳia 6a tonkaa b̄ueé wee b̄ío làa wo: «Loń, m̄in nu l̄è m̄in z̄awa [l̄è m̄in h̄inni] wee cà fo, 6a l̄ée wi ho kh̄uh̄ū.» ³³ O o Yeesu b̄ía: «Lé o ȳén lé w̄àn nu? A w̄àn z̄awa lé 6a ȳén?» ³⁴ O o lońna b̄ia kará k̄ínía wo yi kh̄ii f̄ò, ò o b̄ía: «Mi loń! W̄àn nu l̄è w̄àn z̄awa wi hen. ³⁵ Lé b̄io á ȳia wee w̄é le Dónbeen̄i s̄ii b̄io se w̄ón lé w̄àn za, tàá w̄àn h̄inl̄ó, tàá w̄àn nu.»

4

O d̄iro w̄ahiire
(*Matiye 13.1-9; Luki 8.4-8*)

¹ O Yeesu t̄in w̄iokaa wee k̄arán 6a n̄upua ho Kalilee v̄ū-been̄i j̄ii. Ba minka z̄am̄aa k̄ínía wo yi, ó o w̄ó san zon ho wooh̄ū á zoó kará. Ho wooh̄ū mu wi mu j̄umu yi, ká 6a z̄am̄aa bán l̄ée wi le b̄ónb̄óore yi mu j̄umu j̄ii. ² O h̄ia wee wà h̄ā w̄ahio à k̄aránnaa 6a n̄upua làa b̄io c̄èr̄è. B̄io kà lé b̄io ó o k̄áranna làa ba: ³ «Mi tántá mi j̄ik̄ōnna. N̄ii b̄úi l̄ó van mí m̄oh̄ū yi, á wà vaá dé mí bè-dà. ⁴ B̄io ó o wee dé mu, á mu b̄úi lion ho w̄oh̄ū n̄is̄ání, á 6a j̄inz̄awa s̄eekaa b̄ūn v̄ā. ⁵ Mu b̄úi lion ho b̄úaa hó na le t̄íní wi w̄án ká le ȳí l̄i, á mu d̄ēn̄ía l̄ó, lé b̄io le t̄íní ȳí boo b̄ūn. ⁶ B̄io le wii j̄á mu l̄è mí s̄ob̄éε, á mu hon, lé b̄io mu naní ȳi zon ho tá yi sese. ⁷ Mu b̄úi lion hen na h̄ā k̄ikara bia h̄éra yi, á mu l̄ó, á h̄ñ k̄ikara so h̄in̄on ȳóò p̄à mu, á mu ȳí yú bia huúu. ⁸ Mu b̄úi b̄ūn lion ho tá na se yi, á mu l̄ó, á ȳóò d̄ān, á yú h̄ā bia b̄óní làa p̄írú p̄írú, b̄úará-t̄in t̄in, kh̄im̄ani

khimàni.» ⁹ Bún món ó o bía non 6a yi: «Yia wee jí bïo, à wón jí bïo bía sese.»

*O Yeesu wàhio wàró nùhũ
(Matiye 13.10-17; Luki 8.9-10)*

¹⁰ Bïo ó o Yeesu páanía wi làa bïa yí máa tà lé o món là a nĩ-kenínia píru nùn, á 6a flora a le o zéení há wàhio mu kúará làa mí. ¹¹ O o bía non 6a yi: «*Le Dónbeenĩ béenĩ bïo na kúará lá ãn yí zũ á minén yú zũna. Ká 6a nĩ-vio wee jí mu bïo búenbúen lòn wàhio. ¹² Lé bún non á 6a lé 6a nùpua na yïo wi ká 6a yí máa mi sese.

Ba mún wee jí mu bïo,

ká 6a yí máa zũrĩ mu bàn kúará binbirĩ.

Ká bún mía se 6a lá á à yèrè má à buen le Dónbeenĩ cõn,

á dén lá à sèn n̄ díá á à na 6a yi.»*

*O Yeesu zéenia o ãro wàhiire kúará
(Matiye 13.18-23; Luki 8.11-15)*

¹³ Bún món ó o Yeesu bía non 6a yi: «Ká le wàhiire na ká bàn kúará á mi yí zũ, á mi ì wé kaka á à zũrínáa há wàhio búenbúen na ká bàn kúaráwa?

¹⁴ Le Dónbeenĩ bionĩ ka lè mu bè-dà na ó o ãro wee dé. ¹⁵ Ba nùpua búí ka lè ho wõhũ nĩsání na le bionĩ lion yi. Hen ká 6a jí le Dónbeenĩ bionĩ, ò o Satāni ðeenĩ lén le 6a yiwa. ¹⁶ Ba búí ka lè ho búaaahó na le tĩnĩ wi wán ká le yí lĩ. Hen ká 6a jí le Dónbeenĩ bionĩ, à 6a tà le yi, à zãmaka le bïo yi.

¹⁷ Ká 6a màhá yí máa tà à le bionĩ mu wii 6a sese à va yahó. Ká le lònbee, tàá ho kúará lénló yú 6a le Dónbeenĩ bionĩ bïo yi, à 6a ðeenĩ pí le Dónbeenĩ

* **4:12** Mi loĩ Ezayii vũahũ 6.9-10

bïo. ¹⁸ Ba 6úi ka lè ho tá na á hã kíkara bia héra yi á mu bè-dà lion yi. Ba jí le Dónbeení bióní, ¹⁹ èè ká ho yíró bïo yilera, lè ho náfòró símu na wee víní 6a nùpua, lè mu bïowa síwà cèrèè na 6a nùpua sía wee vá yi, bűn wee wii 6a, à hè le bióní mu à le máa dàń dèè 6úi wé. ²⁰ Ba 6úi 6èn ka lè ho tá na se bïo. Ba wee jí le Dónbeení bióní à tà le yi. Bán ka lòn đĩnló na yòò ton, á ho 6úi yú hã bia 6óní làa pírú pírú, 6úará-ťĩn ťĩn, khĩmàni khĩmàni.»

Le ƒintǎni wàhiire
(Luki 8.16-18)

²¹ Bűn mǎn ó o Yeesu bĩnía bía nǎn 6a yi: «O 6úi so wee wé dé ƒintǎní à bĩní lá láahó 6ún yi le? Tàá 6ànso so wee wé dé le zoo bàrá kàtà tá le? Bùéé. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi. ²² Mu bïo na sànkaa 6úen6úen khíi mi. A bïo sà yi 6úen6úen bïo khíi zűn. ²³ Yia wee jí bïo, à 6ànso jí bïo bía sese.»

²⁴ O Yeesu pá bĩnía bía bïo kà nǎn 6a yi: «Mi wé jí bïo wee bío na mia sese. Le wíló dèè na mi wee mǎnzǎ lè mu bïo, lé dén 6àn síi á le Dónbeení á à mǎnzǎ lè mí bïo á à wíoka à bè mu 6úi wán á à na mia. ²⁵ Lé bïo á yia bïo wi á le è bĩní ì na mu 6úi wo yi á à bè mu wán. Ká yia dèè 6úi mía, á hàrí mu bè-za na ó o wee leéka le mu wi mí cǎn, á le pá à fé.»

Bïo mu bè-dĩnii wee wé wé dǎndá 6àn wàhiire

²⁶ O Yeesu ťĩn bĩnía bía: «*Le Dónbeení béení bïo 6onmín làa bïo kà: Nii 6úi dó mí bè-dà mí mǎhũ yi. ²⁷ O wee da à lée sĩn làa wizoóní. Hón pǎahũ so ká hã bia wee hàa à yòò lé ká a yí zű bïo mu wee wéráa. ²⁸ Ho tá mítén wee wé à mu bïo na dó à lé, à wé mí mùuní, à te, à kúee mí yïo. ²⁹ Ká ho đĩnló hĩa

bon, á láró dñn, ò o mǎhũ òanso dèení lá mí khónle ká a khè ho.»

*Ho mútààdè vǐndèè bεere wàhiire
(Matiye 13.31-32; Luki 13.18-19)*

³⁰ Bún món ó o Yeesu tǐn pá bǐnía bía: «Lé mu yén á wa dà à tèé lè le Dónbeení béeñí? Lé le wàhiire yén á wa à òǐn wán á à zéénínáa le béeñí mu bǐo?

³¹ Mu bǐo dà à tèé lè le vǐndèè na òa le mútààdè òàn bεere. Le ka cǐnú á po hǎ bia búenbúen na ho òimíjǎ yi. ³² Ká òa dù le à le lé, à òa pǒh ho zen-buahó bè-vànii búenbúen, à lakara keñí á tàró wé, à òa jǐnzàwa wé òàn tá mí lenna yi.»

(Matiye 13.34-35)

³³ Lé ká sǐi ó o Yeesu hǐa wee wàráa hǎ wàhio cèrèè làa hǐa ká òàn sǐi bǐo, à zéénínáa le Dónbeení bíoní na òa nùpua yi. O hǐa wee kàrán òa à héha làa bǐo á bǐa wee jí a cón dà à zǔnńáa hǎ kúará.

³⁴ O hǐa máa wé bío lè òa zǎamáa ká a yí máa wà wàhio. Ká pǎahũ na ó orén lè mí òi-kenínia wi mí òòn, ò o zéení hǎ kúará na bán yi.

*O Yeesu òǐnía ho pinpiró
(Matiye 8.23-27; Luki 8.22-25)*

³⁵ Mu ònznò mí bεere zǐihũ, ó o Yeesu bía òòn mí òi-kenínia yi: «Mí wa khí lè ho vǔ-beení món.»

³⁶ A òa wǎa wà òía òa zǎamáa. Ho woohũ na ó o Yeesu lá wi yi lé hǐa ó o òi-kenínia zon làa wo á òa wà. Hǎ wonna búí mún sùarǎa yi làa ba. ³⁷ Cúayen à ho pinpi-beení hǐnòn wee vǎ, á mu jumu wee yànbónka zo ho woohũ. Lònbiò à ho yòó wee sí lè mu jumu. ³⁸ Mu wee wé ò o Yeesu líí òǔma ho woohũ fǐkǒhũ sǎ mí jǔhũ á mu òǎmu óó. O ò òi-kenínia sǐnía wo á bía òòn wo yi: «Núhũso, wa à hí. Mu so léé bǐo na yí cǐran fo léé?» ³⁹ O o Yeesu sǐna

nàmakaa ho pinpiró yi, ò o bía nòn ho vū-beeni
 ñumu yi: «Wé tété.» Á ho pinpiró dèniá ðin. Á
 mu búenbúen wó tété. ⁴⁰ O o Yeesu bía nòn mí
 nĩ-keninia yi: «Lée webio nòn á mi zánaná? Á lé
 minén pá ðin yí dó mí sía mi lon?» ⁴¹ Ká bío 6a
 zána dàkhíina, á 6a wee bío mín yi: «Páa! O nùpue
 mu lé o yén síi ká? Hàrí ho pinpiró lè mu ñumu ó o
 bíaráa, á mu pá bò a bíoni yi.»

5

*O Yeesu ñon 6a cínáwa léra o nni búí yi
 (Matiye 8.28-34; Luki 8.26-39)*

¹ Bún món á 6a wà khíi ðin ho Kalilee vū-beeni
 món ho Zerasaa* kōhú yi. ² Bío ó o zoó ló ho woohú
 yi lée wee ðin, à bún ò o nni búí ló 6a nĩ-hía nùuní†
 á wee sí a yahó. O cíná búí wi o nni mu yi á wee beé
 o lò. ³ O wee cāa 6a nĩ-hía nùuní. Nùpue yí dà máa
 bini máa ca a làa dè woon, hàrí lè hā zúakuaríwà.
⁴ Pōnna cèrèe 6a can wo lè hā zúakuaríwà. Ká a
 mähá wee wé khò hā zúakuaríwà, à háaka hā
 cíná na wi o zení yi. Panká òanso na dà a bío wón
 mía. ⁵ Fúuu lè hā wizooní, ká lé 6a nĩ-hía nùuní lè
 hā búaa ó o wi yi, á wee wāamaka ká a hūaa miten
 bóoníka yi lè hā huua.

⁶ O nni mu khèra mōn o Yeesu ó o lùwa 6uara
 á buée líí búrá a tá ⁷ ò o wee bío bío ká pónpón:
 «Dónbeeni na wi mu bío búenbúen ñuhú wán Za
 Yeesu! Lée webio fo lon làa mi? Sábéré, í wee

* **5:1** Ho Zerasaa lé hā Lórá Bío Pírú kōhú ló-beeni. Le Dónbeeni
 bíoni vōnna búí yi á ho Kadaraa lè ho Zekesa lórá lé hā bío bía.
 † **5:2** Ba zúifúwa búráa lè warén búráa yínōn dà-kéni. Ba fù wee
 wé cé mí búráa hā 6ó-łeera yi kúia. Lé hōn búráa so síi ó o khéero ló
 yi 6uararāa o Yeesu cōn.

yanka fo le Dónbeenĩ yèni yi, yí yáa í bïo.» ⁸ O bía bñn, lé bïo ó o Yeesu wee kíká a cíná na wi o yi le o lé. ⁹ O o Yeesu tùara a yi: «Û yèni ɓa le we?» O o bía: «ĩ yèni ɓa le Zãamáa, lé bïo wa boo.» ¹⁰ O o wee yanka a le o yí ña mí lén ho kǎhũ mu yi.

¹¹ Mu wee wé à nònɓùε-ɓoohũ ɓúi wee dí le ɓúee nĩsání. ¹² A ɓa cínáwa mu yankaa o Yeesu kà: «Na ho wǎhũ wɛn le wa vaa zo ɓa nònɓùεení na kà yi.» ¹³ O o Yeesu nɔn mu wǎhũ ɓa yi. A ɓa cínáwa mu ló a nĩ yi á vaá zon ɓa nònɓùεení yi. A ɓa ɓúenɓúen yòó lùwa le ɓúe wán á kùenkaa líí zon ho vū-beenĩ yi á húrún. Ba à yí lòn muaaseé ñun síi.

¹⁴ A bía lá wee pa ɓa lùwa vaá bía mu nɔn bía wi mí manawà yi, á bía mu nɔn bía wi ho lóhó yi. A ɓa nùpua ló wà ɓueé loñ bïo wó. ¹⁵ Bïo ɓa ɓueé dñn hen na ó o Yeesu wi yi, á ɓa mɔn o nĩ na ɓa minka cínáwa lá wi yi, ò o wó mí nĩ-tente á zã mí sĩa kará, á ɓa zãna. ¹⁶ A bía mu wó yïo yi lá bïo wó a nĩ na ɓa cínáwa lá wi yi làa bïo wó ɓa nònɓùεení yi á fɛera nɔn bía ló ɓuaraka yi. ¹⁷ A ɓa wee yanka a Yeesu le o sáberé ò o lén día mí.

¹⁸ Pãahũ na ó o Yeesu bñnía wà yòó zo ho woohũ yi, ó o nĩ na yú mĩten ɓa cínáwa nĩ yi yankaa wo le o día le mí bè làa wo. ¹⁹ O o Yeesu pã ò o bía nɔn wo yi: «Bñnĩ va mĩn zĩi à vaa bío ù màkárí na ó o Nùhũso zũña, làa bïo ó o wó nɔn foñ ɓúenɓúen à na ɓa nùpua yi.» ²⁰ O o nĩ mu ɓèn wáa wà á tò hã Lórá Bïo Pírú kǎhũ yi ká a wee yényení bïo ɓúenɓúen na ó o Yeesu wó nɔn wo yi. A bía ɓúenɓúen na ña mu á mu wó coon dàkhĩna.

*O Zayiruusi hñnló là a hãa ɓúi weéró bïo
(Matiye 9.18-26; Luki 8.40-56)*

21 Bũn mɔ́n ó o Yeesu zon ho woohũ, á yèrèmáa khú ho vũ-beeni mɔ́n, hen na ó o ló yi buararáa. A 6a minka zãamáa buée kɔ́nía wo yi ká a wi mu numu nii. 22 Hón pãahũ so yi à bũn 6a *zúífúwa kàránlò zii ya-dí búii na yèni 6a le Zayiruusi buée dõn. Bío ó o buée 6ó a Yeesu yi ó o líi búrá a tá, 23 á wee bónbóní a kà síi: «ĩ hɔ́nló máa fen, 1 wee fio fo, sáberé à ù buee bè ù níi o wán ò o lò fá.» 24 O o Yeesu wáa bò làa wo á 6a wà. A 6a minka nùpua bura bò a yi. 25 Hãa búii wi 6a tãahũ á wee mí mí sɛɛró fɛɛɛ á dõn hã lúlúio píru jùn à ho máa fi.‡ 26 O lò bon làa sòobéɛ le tɔ́ni b̀ansowà níni yi, á níi b̃io búenb̃uen vó. Ká a màhã pá yí yú mítén. O vãmú yàá wíokaa wee dé wán. 27 O hãa mu hía jà a Yeesu b̃io, lé bũn nɔ́n ó o buée zon 6a zãamáa yi, á jàana zoó 6o a Yeesu yi, á tũaa o dà-zínii yi là a mɔ́n. 28 O lá wee bío b̃io kà mí yi: «Hen ká 1 dàrna tũaa o dà-zínii yi, á ì wa.» 29 B̃io ó o b̃èn yú zoó tũaa o dà-zínii yi, ó o sɛɛró d̃ɛɛnía d̃ɛn, ó o zũna mu mí sãnía yi le mí wan. 30 Mí lahó yi, ó o Yeesu zũna le pànká búii ló mí yi, ó o yèrèmáa d̃ɛn 6a zãamáa yi ò o t̀àara: «Lée wée tũaa 1 dà-zínii yi?» 31 O o ñi-kenínia bíá nɔ́n wo yi: «Fo yí m̃ɔ́n b̃io 6a nùpua buraráa foñ á wee jàa mín le? A ù pá wee t̀àa le lée wée tũaa foñ.» 32 Ká a Yeesu wi ò o zũn yia wó mu, ó o wee loń mí ñisãa yi. 33 O o hãa zãna, ó o wee zà, lé b̃io ó o zũ b̃io wó a yi. O o wà buée líi búrá a Yeesu tá, ò o fɛɛra b̃io mu wórãa búenb̃uen nɔ́n wo yi. 34 O o Yeesu bíá nɔ́n wo yi: «Wán hɔ́nló, b̃io fo dó ù síi mi, lé bũn wɛ́era fo. Wáa lén, vaa yí héerà. Fo wan mu vórãa.»

---

‡ 5:25 Mí loń Levii nùwã ṽuahũ 15.25-33

³⁵ Bïo ó o Yeesu wee bïo kà sii à bũn 6a tonkarowà búii ló a Zayiruusi zii jɔn o mɔn á buéé wee bïo làa wo: «Ũ hínló wáa húrun. Fo tɛn pa à sɛé o nĩ-kàránlo le?» ³⁶ Ká a Yeesu màhá yí lońna lè 6a cǎn ò o bía nɔn o Zayiruusi yi: «Yí titika, dé ũ sɛi mi.» ³⁷ O Yeesu yí tà le nùpue lèení mí ká mu yínɔn o Piere là a Zaaki lè mɔn za Zǎn. ³⁸ Bïo ó o vaá dǎn o Zayiruusi mu zii, ó o Yeesu mɔn bïo le lùe kánkáa ðinnáa. Ba nùpua wee wá pónpónpón. ³⁹ O o Yeesu yòó zon le zii yi ò o bía nɔn 6a yi: «Lée webio te hín minka kánkáa so. Lée webio nɔn mi wee wáráa kà sii? O hínzo-za mu yí húrun, o lée yia na dũma.» ⁴⁰ A 6a wee zuańka a yi. O o wáa le 6a búenbúen lé, ò o fó a hínzo-za 6àn maá lè 6àn nu lè mí nĩ-kenínia nùwá tɛn á zonnáa hen na ó o hínzo-za wi yi. ⁴¹ O o líí fù a níí yi ò o bía: «Talita kumi.» (Bũn kúará le «hínzo-za, le í bïo mu na foń, lii híní»). ⁴² O o hínzo-za dèenía líí hínɔn wee varáka. O teró lúlúio yú píru jɔn. Bïo 6a mɔn mu kà sii á 6a wó coon dàkhíina. ⁴³ Ká a Yeesu màhá henía mu nɔn 6a yi le 6a yí bïo mu le nùpue jí. O o bínía bía le 6a na mu bïo wo yi le o dí.

6

Ho Nazarɛete lóhósa yí tà a Yeesu bïo (Matiye 13.53-58; Luki 4.16-30)

¹ Bũn mɔn ó o Yeesu ló hón lahó so yi á wà van ho lóhó na ó o dǎn yi. O o nĩ-kenínia bô làa wó. ² Bïo ho Sabaa dǎn ó o zoó kàránna 6a nùpua 6a *zúífùwa kàránló zii yi. Ba minka nùpua na já a bioní á wó coon dàkhíina. A 6a wee bïo: «Bïo kà búenbúen ó o yú wen? O bè-zúńminí lè mu yéréké bïowa na ó o wee wé ó o yú wen?» ³ Yínɔn orén lé o

cèrèè 6a wee 7a lén 6ia 6a wi yi, á mún wee khii ho 7iló lè 6a vánvárowà cèrèè, à wéé 6a.

O Zān Batiisi 6úeró 6io
(*Matiye 14.1-12; Luki 9.7-9*)

¹⁴ Bún n wé ò o 6éé *Heroode† 7a a Yeesu 6io, lé 6io ó o yèni ló hā lùà 6úen6úen yi. 6a nùpua 6úi wee 6ío le lé o Zān Batiisi á vèera, le lé bún nòn ó o dà mu yéréké 6io wee wéráa. ¹⁵ Ká 6a 6úi bán 6èn wee 6ío le mu lé o *Elii. 6a 6úi yáá 6èn wee 6ío le mu lé le *Dónbeenì 7i-cúá fεerowà na yáania nì-kéní. ¹⁶ 6io ó o Heroode 7a mu kà, ó o le éee! Le o Zān Batiisi na mínén nòn le 7ii 6a kúio 7úhú lé wón 6inia vèera le.

¹⁷⁻²⁰ 6io kà lé 6io mu wóráa: O Heroode hía fó mín za Filiipu‡ bán hāa Herodiade yan. O o Zān 6ía nòn wo yi: «Mìn za bán hāa á fo yí ko à ũ fé ya.» § 6io ó o Herodiade 7a mu ó o síi cā a Zān yi, á wi ò o cà a 6úeró yahó ká a màhá yí dàrna mu yí wó, lé 6io ó o Heroode mu fù wee hézón o Zān. O zū le o lée nì-tente na 6io sá le Dónbeenì yi, ó o 6èntín fù pan o 6io. Hen ká a wee 7i a 6ióní, ò o máa zūn 6io ò wé sese, ò o 7òh pá wa a 6ióní 7iló. Ká bún pá yí hò 6io ó o nòn le 7ii á 6a wíira a Zān mu can dó ho kàsó yi, á wééraráa o Herodiade síi.

²¹ Á nònzoñ na ó o Heroode mu teró wizonle bánbáa 6ueé dñn yi, ó o Herodiade wáa bò bún yi á wóráa 6io ó o lá wee leéka. Mu zoñ ó o Heroode wó ho sñn-beenì ò o von mí 6éeni nì-beera, á von 6a

† **6:14** O Heroode na 6a 6ía 6io hen lé o Heroode Antipaasi.

‡ **6:17-20** O Filiipu na 6a 6ía 6io hen lé yia hía wi ho Oroomu lóhó yi. Wón wi mí dòn là a Filiipu na fára ho Sezaaree lóhó. O Heroode hía fó bán hāa yan ká a yio wi lua. § **6:17-20** Mi loñ Levii nùwā vūahú (Lévítique) 18.16

dásíwá júnása lè ho Kalilee kòhú bá-zàwa. ²² Mu zòn ó o Herodiade hínló á wà zon hen na 6a wee dí ho sánú yi, á zoó yon. Ó o bío wééra a Heroode làa bía ó o von sía. Ó o Heroode wáa bía nòn o hínzoró yi: «Bìo fo le fo ò cà à ù zéení, á ì na mu foñ.» ²³ Fúaa o hía baa á bía bío kà: «Bìo búenbúen na á fo le fo o cà á ì na foñ, hàrí mu wé ì béenì bòn sankà mànì, á ì pá à na mu foñ.» ²⁴ Ó o hínzoró wáa wà lée tùara mín nu yi: «Lé mu yén á ì ko à ì bío le o *Heroode na mi coon?» A wón bía nòn mí hínló yi: «Lén zo o bío le o Zán Batiisi jùhú lé hía ò o na foñ.» ²⁵ Ó o hínzoró dèenía yèrèmaa bánbáa zon o béé cón á zoó bía bío kà nòn wo yi: «O Zán Batiisi jùhú lé hía à ù wáa dé ho lenbuen yi na mi.» ²⁶ Ó o béé sánia búenbúen yòó tò. Ká a màhà yí wi ò o pí bía ó o von yahó bío ó o baa bío yi. ²⁷ Mí lahó yi ó o dèenía tonkaa mí dásí nì-kénì, á nòn le jii yi le o vaa kúii o Zán Batiisi jùhú bua buennáa. Ó o dásí nni wà van ho kàsó zii yi, á vaá kúio o Zán Batiisi jùhú, ²⁸ á dó ho lenbuen yi á buée nòn o hínzoró yi, á wón buan vaá nòn mín nu yi. ²⁹ Bío ó o Zán Batiisi nì-keninia já mu, á 6a buée lá a vaá nùuna.

*O Yeesu diinia 6a minka zãamãa
(Matiye 14.13-21; Luki 9.10-17; Zãn 6.1-14)*

³⁰ Ba tonkarowà vaá binia buara a Yeesu cón, á buée fæera bío 6a wó làa bío 6a kàráanna búenbúen lè 6a nùpua á nòn wo yi. ³¹ Ba nùpua na wee buen ká 6a biní lén á boo dà, fúaa o Yeesu lè mi tonkarowà yí yú ho pãahú máa diráa. Lé bñn nòn ó o bíaráa bío kà nòn 6a yi: «Mi buen le wa khèn lé à mi lée yí vùrñ cínú.» ³² A barén mí dòn wáa zon ho woohú á khèra ló van hen na á nùpue mía yi. ³³ Ká nùpua cèrèè màhà mòn 6a lénló, á zūna 6a. A

6a lóka hã lórá búenbúen yi á búunia dú a Yeesu
 lè mí tonkarowà yahó van ho lahó mu yi. ³⁴ Bïo
 ó o Yeesu zoó ló ho woohú yi, ó o mən 6a minka
 zãamáa. A 6a màkàrí 6uan wo yi, lé bïo 6a 6onmín
 lòn pia na paro mía. Ó o wãa kàráanna 6a làa bïo
 cèrèè. ³⁵ Bïo le wii wee tè, ó o Yeesu nĩ-kenínia vá
 6ueé 6ó a yi á bía nən wo yi: «Le wii tò, à hen na
 wa wi yi, á nùpue mía yi. ³⁶ Bïo le 6a nùpua mu lén
 va hã manawà lè hã lórá na sùarákaa hen, à vaa
 yà mu bïo dí.» ³⁷ Ó o Yeesu bía nən 6a yi: «Minén
 miten na mu bè-dínii 6a yi.» A 6a bía nən wo yi:
 «Hàrí wa vaa yà wén-hãani* khiá-ɲun búurú 6uee
 na 6a yi, á hon pá máa yí 6a.» ³⁸ Ó o Yeesu bía nən
 6a yi: «Mi vaa loń le lée búurú bïo yen ká mi cńn.»
 Bïo 6a van 6uara, á 6a bía nən wo yi: «Lée búurú
 bi-zàwa bïo hònú làa cezàwa bùaa ɲun.» ³⁹ Ó o
 Yeesu wãa nən le ɲii mí nĩ-kenínia yi le 6a sankaa 6a
 nùpua le 6a kɛení lè mi kuio le ɲí-sio wán. ⁴⁰ A 6a
 kará lè mí kuio. Ba 6úi lé ho khiàmàni khiàmàni, 6a
 6úi lé ho búará-ɲun làa píru píru. ⁴¹ Ó o Yeesu wãa
 fó ho búurú bi-zàwa bïo hònú lè 6a cezàwa bùaa
 ɲun 6uan, ò o hóonía mí yahó ho wáayi á wee fio,
 ò o dó le Dónbeenĩ bárakà, ò o cèekaa ho nən mí
 nĩ-kenínia yi le 6a sankaa na 6a nùpua yi. Ó mún
 sankaa 6a cezàwa bùaa ɲun nən 6a búenbúen yi.
⁴² Ba lè mi nĩ-kéní kéní yú dú á sù. ⁴³ Ho búurú lè
 6a cezàwa na là ká á 6a nĩ-kenínia khiiira, á mu sú
 hã sàkiwá píru ɲun. ⁴⁴ Bïa dú mu, á 6a báawa mí
 dòn á yú ho muaaseé hònú.

---

* **6:37** Le wén-hõnló dà-kéní wee yí o nùpue nĩ-kéní wizon-kùure sámú sàání.

*O Yeesu wee varáka ho vū-beeni numu wán
(Matiye 14.22-33; Zān 6.15-21)*

⁴⁵ Bún món ó o Yeesu dèenía kíkáa mí nì-kenínia yi le 6a zo ho woohú à dí mí yahó kí ho vū-beeni món lè ho Betesayidaa lóhó cón, ká minén n̄ na ho wǎhú 6a zāamáa yi á 6a à 6oka. ⁴⁶ Bìo 6a saawaa mín yi vó, ó o vaá yòora le búee búii wán á wà yòó fio le Dónbeení yi. ⁴⁷ Ho tá á à bío le mí ì h̄i, à b̄n ho woohú na ó o n̄i-kenínia zon á zoó wi ho vū-beeni síi yi. O o Yeesu mí dòn lée ð̄n le 6ón6óore yi. ⁴⁸ O o m̄n ò o n̄i-kenínia lò wee be lè ho woohú p̄aró, lé b̄io ho pinpiró wee sí 6a yahó. H̄a tá-t̄ia yi, ó o Yeesu wee varáka mu numu wán á mà 6a, á wà vaá nikh̄í 6a. ⁴⁹ Bìo 6a m̄n wo ò o wee varáka mu numu wán, á 6a wee leéka le o lée n̄i-h̄ónbóní. A 6a wee w̄amaka. ⁵⁰ Ba búenbúen á ȳia yí m̄n wo mía. A 6a z̄ónkaa dàkh̄íina. Ká a Yeesu dèenía bía làa ba: «Mí hení mi sía, mu lé ínén, mi yí z̄ón bío.» ⁵¹ O o yòó zon ho woohú yi làa ba, á ho pinpiró ð̄n. O o n̄i-kenínia wó coon dàkh̄íina. ⁵² Ba yí z̄ūna mu yéréké bío na ó o wó lè ho búurú 6àn kúará, lé b̄io 6a tun mí yiwa.

⁵³ Ba k̄aa ho vū-beeni kh̄ii d̄on ho lahó na 6a le Zenezareete k̄oh̄ú, á 6a can mí woohú mu numu j̄ii. ⁵⁴ Bìo 6a zoó ló ho woohú yi á 6a n̄upua na m̄n o Yeesu dèenía z̄ūna a, ⁵⁵ á 6a h̄éera bía a bío. A 6a n̄upua wee lé l̄ua búenbúen yi à bua mí v̄ánv̄arowà ká 6a wi mí d̄amu sía wán, à varáa o cón hen na 6a wee jí le o wi yi. ⁵⁶ L̄ua búenbúen na ó o Yeesu wee va yi, h̄a ló-z̄awa lè h̄a ló-beera lè h̄a manawà, á 6a n̄upua wee bua mí v̄ánv̄arowà à varáa ho f̄emínló lara yi ká 6a yanka a le o día le 6a t̄úika a dà-z̄inii

ɲi-káa yi. A bia wee yí le túii yi, bán búenbúen wee wa.

7

O Yeesu lè ɓa Farizíewa wee wǎani (Matiye 15.1-9)

¹ Ba *Farizíewa lè ho *lándá bio zéenílowa nùwǎ yɛn búii na ló ho Zeruzalɛmu yi, á buée kúaa mín wán kɪnía o Yeesu yi. ² Ba lońna mɔn ò o ñi-kenínia búii wee dí à ɓa yí sɛera mí níní á yí ceérarǎa mítén làa bǐo ho lándá bòráa mu. ³ Mu bon, ɓa Farizíewa lè ɓa *zúifùwa búenbúen á wee bè ho lándá na á ɓàn maáwǎ zéénia nɔn ɓa yi. Ba máa wé dí ká ɓa yí sɛera mí níní sese. ⁴ Ká ɓa vaá ló ho yàwǎ yi à ɓa máa dí ká ɓa yí sɛera mítén. *Lándáwǎ cèrɛɛ na ɓa yú mín maáwǎ cǔn á ɓa wee bè yi: Hǎ ɲuuníi sǎa, lè hǎ dǔunà lè hǎ ɓǎnámáwǎ, bǐo na á hǎ ko à hǎ wé sɛerǎa. ⁵ A ɓa Farizíewa lè ho lándá bǐo zéenílowa wǎa túara a Yeesu yi: «Lée webio nɔn á ũ ñi-kenínia yí máa bèráa ho kàránló na á wàn maáwǎ nɔn wɛn yi, á wee dí ká ɓa níní yí sɛera làa bǐo ho lándá bòráa mu?» ⁶ O o Yeesu wǎa bía nɔn ɓa yi: «Ñi-kháwa yén! O *Ezayii túiá sǐ mí wán pǎahǔ na ó o fɛera le *Dónbeení ɲi-cúaa na kà mi dǎní yi. Bǐo kà lé bǐo ó o hǎa túara:

⟨Ba nùpua na kà wee bùaaní mi lè mí ɲiní,
ká ɓa yiwa yi, á ɓa khèra làa mi.

⁷ Le bùaaní na ɓa wee na mií ɲúhǔ mía.
Lé bǐo ɓa nùpua lándáwǎ

lé hǎ ɓa wee kàrán làa mín.»*

⁸ O o Yeesu bíníaa bía: «Le Dónbeení lándáwǎ á mi wee pí díaa, ká mi bè ɓa nùpua kàránló yi.» ⁹ O o

* 7:7 Mi loń Ezayii vǎahǔ 9.13

pá bíníá bía: «Bìo mi pǎ le Dónbeenĩ lándáwá à mi bò mín kùrú lándáwá yi lée bïo na se mi cón sá!
 10 Mu bon. O *Mɔyiize bía: «Kènbi mìn maá lè mìn nu.»† Mu mún bía: «Yia bía khon mìn maá tàá mìn nu dǎnĩ yi, wón ko làa búeró.»‡ 11 Ká minén bán wee kàrán 6a nùpua le ká nùpue bía nɔn mìn maá yi tàá mìn nu yi le mí ní bïo na mí lá ko à mí séení làa wo lée Koroban. (Bũn kúará le hãmu na bïo sã le Dónbeenĩ yi.) 12 Se mi nɔn le ní wo yi ò o yí séení mìn maá tàá mìn nu. 13 Ká mi wee wé kà síi se lé le Dónbeenĩ bíonĩ 6àn báhéε á mi wee lén le wán lè mi kùrú lándáwá na mi wee zéení làa mìn. Bũn 6àn síiwá cèrèε á mi wee wé.»

*Mu bïo na wee tíi o nùpue
 (Matiye 15.10-20)*

14 Bũn món ó o Yeesu von 6a zãamãá á bía nɔn yi: «Mi búenbúen jí bïo ká à zũn kúará: 15 Bïo ó o nùpue wee dí, bũn dèε woon yí máa tíi wo. Bïo wee lé o síi yi, bũn lé bïo wee wé tíi wo. 16 [Yia wee jí bïo à wón jí bïo bía sese.]» 17 Bïo ó o Yeesu wà díá 6a zãamãá ó o vaá zon le zli yi, ó o nĩ-kenínia zoó wee tùa wo yi lè le wãhiire mu 6àn kúará. 18 O o bía nɔn 6a yi: «Minén mún yí zũ mu bïowa mu yara le? Mi yí zũ le bïo ó o nùpue wee dí dèε woon yí máa tíi wo le? 19 Mu yí máa zo a síi yi, ká mu wee zo a píohó yi ò o bíní lée ní kúia.» O Yeesu wee zéení làa hñn bíonĩ so le ho dínló búenbúen dà wee dí. §
 20 O pá bíníá bía: «Bìo wee lé o nùpue síi yi lé bïo

† **7:10** Mi loĩ Léró (Exode) vūahũ 20.12; Lándá zéeníló (Deutéronome) vūahũ 5.16 ‡ **7:10** Mi loĩ Léró (Exode) vūahũ 21.17; Levii nùwã (Lévitique) vūahũ 20.9 § **7:19** Mi loĩ Bè-wénia vūahũ 10.9-16

wee tí wo. ²¹ Lé bïo ó o nùpue sïi lé bïn á hã yilekora wee lé yi à dé o ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà yi, lè ho kònló lè le ñi-búee yi. ²² Hã wee na ò o wé o bá-fé tàá o há-fé, à sïi wé vá ba nùpua bïowa yi, à wé o ñi-sūmúí, à wé khà ba nùpua vïíní. O yú bïo na ò o wé. Le yandee wee keń wo yi. O wé yáa ba nùpua yèni, à wé búaaní mítén, à wé o bónbú. ²³ Bïn bïowa so búenbúen wee lé o nùpue sïi yi. Bïn lé bïo wee tí wo.»

*O sïi veere hãa na tà a Yeesu yi bïo
(Matiye 15.21-28)*

²⁴ Bïn món ó o Yeesu ló dén lùe so yi á wà van ho kòhũ na sùaràa yi lè ho Tiire lóhó. O vaá zon le zïi búí yi, á yí wi à ba zūń o bïo. Ká a màhá yí sà mítén yí yú. ²⁵ Hãa búí na hĩnló ó o cíná wi yi á ñá a sã. O o dèenía wà buara a cón á bueé líí búrá a tá, ²⁶ ò o flora a Yeesu le o ña a cíná lén mí hĩnló yi. O hãa mu yínɔ́n zúífù, o ló ho Siiro-Fenisii kòhũ yi. ²⁷ O o Yeesu bía làa wo: «Día le ba háyúwá dí vé. Mu yí se à ba lá ba háyónzàwa dĩnló yénní kúia na ba booní yi.» ²⁸ O o hãa bía nɔ́n wo yi: «Núhũso, mu bon. Eε ká ba booní nɔ́n mún pá wee wé sèeka ho dĩnló na ba háyónzàwa wee dí ká ho ò kùenka.» ²⁹ O o Yeesu wãa bía nɔ́n wo yi: «Ū bíonĩ na á ũ bía kà bïo yi, á ï nɔ́n o cíná lera ũ hĩnló yi vó. Wãa hĩní lén va ũ zïi.» ³⁰ O o hãa bèn bínía wà van mí zïi, á vaá yú mí hĩnló ò o dũma le dãmu dèe wán, ò o cíná ló a yi.

O Yeesu wéera a beke búí

³¹ Bïn món ó o Yeesu ló ho kòhũ na á ho Tiire lóhó wi yi, á ló ho Sidɔ́n lóhó yi, á kãa hã Lórá Bïo Pírú kòhũ yi bínía buararàa lè ho Kalilee vũ-beenĩ

cón. ³² A 6a bò là a nǐ 6úi 6uararáa o cón ò o lé o beke, á bionǐ mún yí máa jí. Ba flora a Yeesu le o bè mí níní o wán. ³³ O o Yeesu wáa fó arén mí dòn wàráa á khèra lè 6a zâamáa, ò o kúaa mí nín-kízàwa o jikōnna yi. Bǔn món ó o bò mí jinsānǐ o nǐ ðenle wán, ³⁴ ò o hoonía mí yahó ho wáayi á wee fio, ò o vūuna sùεε ò o bía nɔn o nǐ yi: «Efata.» (Mu kúará le «hén»). ³⁵ Mí lahó yi ó o nǐ jikōnna ðenía wee jí mu bǐo, á ðenle fá, á wee bío sese. ³⁶ O o Yeesu henía mu nɔn bǐa wi bǐn 6úen6úen yi le 6a yí bío bǐo wó kà à na nùpue yi. Ká bǐo ó o hò 6a kà sii, á 6a wáa wíokaa wee yényení mu. ³⁷ Ba nùpua wó coon mu bǐo yi dàkhíina. Ba wee bío: «Bìo ó o wee wé 6úen6úen 6èntǐn se. Hàrí 6a bekewá jikōnna wee jí mu bǐo. A bǐa bioní lá yí máa jí wee bío sese.»

8

O Yeesu bǐnía ðinía 6a minka zâamáa (Matiye 15.32-39)

¹ Hón pàahǔ so yi á 6a minka zâamáa tǐn wà 6ueé kúaa mín wán. Bǐo á bǐo 6a à dí mía, ó o Yeesu von mí nǐ-kenínia á bía bǐo kà nɔn yi: ² «Ba nùpua na kà màkárí 6uan miǐ. Bǐo kà lé 6a wizooní tǐn ká 6a wi làa mi, á 6a bè-ðinii wáa vó. ³ Ká í día 6a kà sii 6a wà, á 6a wé è lé è lùiorá ho wǎhǔ wán lé le hǐni. Lé bǐo 6a cèrεε léenía nà yi.» ⁴ O o nǐ-kenínia bía nɔn wo yi: «Wa à yí mu bè-ðinii wen le dùure na kà yi á à na bán minka zâamáa so yi?» ⁵ O o Yeesu tùara 6a yi: «Lée búurú bǐo yɛn wi mi cón?» A 6a bía nɔn wo yi: «Lée búurú bǐo hɛɲun.» ⁶ O o bía nɔn 6a zâamáa yi le 6a lii kεεní. O o fó ho búurú bǐo hɛɲun, ò o dó le Dónbeenǐ bārákà, ò o cèεkaa

ho nɔn mí nǐ-kenínia yi le 6a sankaa na 6a zãamãa yi, á 6a sankaa ho nɔn 6a yi. ⁷ Cezàwa bùaa yɛn búí mún lá ká 6a cǎn. O o Yeesu dó le Dónbeenĩ b́arákà 6a cezàwa mu bǐo yi, ò o le 6a nǐ-kenínia mún sankaa bán na 6a yi. ⁸ Ba búenb́uen dú sù, ó o nǐ-kenínia khuiira bǐo ká, á mu sú hã sàkíwá bǐo hẹ̀nun. ⁹ Ba báawa na kera b́in á à yí muaaseé náa síi. B́in món ó o Yeesu nɔn ho wǒhũ 6a yi le 6a boka. ¹⁰ O o yòó zon ho woohũ b́in wán lè mí nǐ-kenínia á nɔn ho Dalamana kǒhũ.

Ba Farizíewa le o Yeesu wé yéréké bǐo búí à mí mí (Matiye 16.1-4)

¹¹ A 6a *Farizíewa 6uara 6ueé wee wãaní là a Yeesu. Ba wí 6a khúaa o nǐ yi, á 6a le o wé mu yéréké bǐo búí na wee zéení le o dànló ló le Dónbeenĩ cǎn. ¹² O o Yeesu yòó vǔuna sùεε ò o bía: «Lée webio nɔn á ho zuia nùpua wee càráa mu yéréké bǐo? Le í mí ho túiá na mia: Yéréké bǐo dεε woon máa zéení làa mia.»

¹³ O Yeesu wà díá 6a, á b́inía yòó zon ho woohũ lè mí nǐ-kenínia á nɔn lè ho vǔ-beení món.

Ba Farizíewa là a Heroode bǐo (Matiye 16.5-12)

¹⁴ O Yeesu nǐ-kenínia nɔnsãa á yí 6uan mu bè-dínii. Búurú bi-za dà-kéní mí dòn lé hĩa wí 6a cǎn ho woohũ yi. ¹⁵ O o Yeesu wãa bía bǐo kà henía nɔn 6a yi: «Mí fání mí yǐo, à pa miten bǐo 6a *Farizíewa là a *Heroode bǐo yi. Ba bǐo 6onmín lè le nǐ-fini.» ¹⁶ O o nǐ-kenínia wee bío mín yi: «O wee bío kà síi lé bǐo wa yí 6uan ho búurú.» ¹⁷ O o Yeesu zúna bǐo 6a wee bío, ó o tùara 6a yi: «Lée webio nɔn mí wee b́ioráa le lé bǐo mí yí 6uan ho búurú? Mí pá d́in yí

máa jí mu bïo à zūrín mu kúará le? Mi tun mi yiwa le? ¹⁸ Mi léé muiiwà léé, tàá mi yí máa jí bïo. Mi so yí máa leéka mi yiwa bïo kà wán le: ¹⁹ Bïo á ï cèekaa ho búurú bïo hònú nòn 6a báawa muaaseé hònú yi, á bïo dú ká na mi khuiira wàráa sú sàkíwá bïo yèn?» A 6a bía: «Lée sàkíwá píru jùn.» ²⁰ O o bínía tùara 6a yi: «Á bïo á ï cèekaa ho búurú bïo hènùn á nòn 6a báawa muaaseé náa yi, á bïo dú ká na mi khuiira wàráa á sú sàkíwá bïo yèn?» A 6a bía: «Lée sàkíwá bïo hènùn.» ²¹ O o Yeesu wáa bía nòn 6a yi: «Ó, o! A hàrí lòn zuia à mi pá yí zū mu bïo yara le?»

O Yeesu wó ó o muii búii wee mi

²² Bún món á 6a wà vaá dǝn ho Betesayidaa lóhó. A 6a búii 6uan o muii 6uararáa o Yeesu cǝn à 6a flora a le o túii wo yi. ²³ O o Yeesu tò a muii mu níi yi á lóráa ho donkiahú, á léé bò mí jinsání o yïo wán, ò o bò mí níni o wán ò o tùara a yi: «Fo wee mi bïo búii le?» ²⁴ O o muii yòó loóna ò o bía: «Í wee mi 6a nùpua. Ba wee varáka, ká 6a màhǝ ka lòn vǝnsǝa.» ²⁵ O o Yeesu pá bínía bò mí níni o yïo wán, ó o loóna sese á mǝn mu bïo wéréwéré. O wan á wee mi mu bïo 6úen6úen wèèn. ²⁶ O o Yeesu wáa le o lén va mí zǝi, ká a yí lii zo lóhó yi.

O Piere bia le o Yeesu lé yǝ le Dónbeenǝ mǝn léra (Matiye 16.13-20; Luki 9.18-21)

²⁷ Bún món ó o Yeesu lè mí nǝ-kenínia wà jǝn lè hǝ lórá na sùaráa yi là a Filiipu ló-faránii cǝn, hǝ 6a le Sezaaree. Bïo 6a lá ho wǝhǝ wà, ó o Yeesu tùara 6a yi: «Lée webio 6a nùpua wee bío í dǝní yi?» ²⁸ A 6a bía: «Ba búii le fo lé o Zǝn Batiisi. Ba búii le fo lé o *Elii. Ba búii bán 6èn le fo lé *Dónbeenǝ

ni-cúa fεεrowà búí na yáania nǐ-kéní.»²⁹ O o bǐnía tùara: «Ká minén bán bèn le í lée wée?» O o Piεre bía nǎn wo yi: «Ūnén lé yia le Dónbeenǐ mǎn léra.»³⁰ O o Yeesu wǎa henía mu nǎn ba yi le ba yí bío mu na nùpue yi.

*O Yeesu wee bío mí húmú le mí vèèró bío
(Matiye 16.21-28; Luki 9.22-27)*

³¹ Bǔn món ó o Yeesu wee kàrán mí nǐ-kenínia ká a bío: «O *Nùpue Za ko ò o lò be làa sòobéε. Ba *nǐ-kía, le le *Dónbeenǐ yankarowà júnása, le ho *làndá bío zéenílowa á à pǐ a bío. Ba nùpua à búε o ká hǎ wízoní tǐn zon ò ò vèe.»³² O hía wee bío mu na ba yi wéréwéré. O o Piεre wǎa fó a á ba vá ló, á lée wee bío làa wo.³³ Ká a Yeesu màhǎ yèrémáa khíi loína mí nǐ-kenínia yi ò o nàmakaa o Piεre yi kà síi: «Va lé í nǐsǎní le ũ *Satǎni bíoní. Ū yilera yínǎn Dónbeenǐ yilera. Hǎ lé ba nùpua yilera.»

³⁴ Bǔn món ó o Yeesu von ba zǎamáa le mí nǐ-kenínia á bía nǎn yi: «Yia wi ò o bè miǐ, à bǎnso khíi mí kùrú síi bío wéro yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pǐ* à bèráa miǐ.³⁵ O nùpue na wi ò o kǎní mí mukǎní wón á à vǐiní le. Ká yia màhǎ tà le mí ì vǐiní le ínén le le Dónbeenǐ bín-tente bío yi, wón á à kǎní le.³⁶ O nùpue lá yú ho ðímǐná bío búenbúen ò o khon le mukǎní binbiri yi, se lé ho cǔnú yén á bǎnso yú?³⁷ Lée webio ó o nùpue dà à kǎní le mí mànáká?³⁸ Yia wee nǐyi ínén le í bíoní bío yi ho zuia nùpua tǎahǔ, bía wee bǐnǐ le Dónbeenǐ món à wé mu bè-kora, ó o Nùpue Za bèn mún khíi nǐyi bǎnso bío yi ká a khíi bǐnía buara mín Maá Dónbeenǐ cùkú beenǐ yi le le Dónbeenǐ wáayi tonkarowà.»

* **8:34** Mi loǎ Matiye vǔahǔ 10.38

9

¹ O Yeesu pá bíníá bía nɔn ɔa yi: «Le í mǐ ho tǔiá na mia: Ba nùwǎ yɛn búí wi hen á máa hí ká ɔa yí mɔn le *Dónbeení béeñí láró lè ho pànká.»

*O Yeesu miníkaa le búee wán
(Matiye 17.1-13; Luki 9.28-36)*

² Wízoní bío hɛzín búñ mɔn, ó o Yeesu fó a Piere là a Zaaki là a Zǎn á yòoraráa le búee búí na dɔn wán á ɔa yòó wi bín mí dòn. O o Yeesu dǐndǐn miníkaa ɔa yahó, ³ á sǐ-zǐnia wee ɲuiíka kǔiákǔiá, á ka pǔiapǔiá. Há cemu bǎn síi a nùpue na dà à ceé làa sía ho dímíńá yi wón mía. ⁴ Yio bueé tí, ò o *Elii là a *Mɔyiize* dǐndǐn ló bueé wee bío là a Yeesu.† ⁵ O o Piere wǎa bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, mu wó se á wa wi hen. Wa à tá há búkú zàwa bío tǐn: Ǫnén dà-kéní, o Mɔyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.» ⁶ O yí zǔ bío o ò bío lé bío ɔa ninzàwa là arén mí bɛere á zǎna dàkhíina. ⁷ A le dùndúure búí yòó ló líí pon ɔa yi á mu tǎmu búí sǎ wee ɲí le dùndúure mu yi: «Yia kà lé í Za na á ì bò í tàkǎ wán, mi wé ɲí a cón.» ⁸ Mí lahó yi á ɔa nǐ-kenínia lońkaa mí nǐsǎa yi, à ɔa màhá yí mɔn nǐ-veere ká yínɔ́ o Yeesu mí dòn.

⁹ Bío ɔa ló le búee wán wee líi, ó o Yeesu bía nɔn ɔa yi: «Bìo mí mɔn kà á mí yí bío le nùpua ɲí, ká mu yínɔ́ o *Nùpue Za húmú là a vèeró mɔndén.» ¹⁰ A ɔa tà bío ó o bía yi ká ɔa màhá wee tùaka mín yi: «Ho vèeró mu húmú mɔndén bǎn kúará lé mu yén?» ¹¹ A ɔa tùara a Yeesu yi: «Lée webio nɔn á ho *lándá bío zéenílowa le o Elii ko ò o buen ho

* **9:4** Mí loń Luki vǎahú 9.31 † **9:4** O Elii là a Mɔyiize lé le Dónbeení nùpua na yánkaa wee fɛɛ le ɲi-cúa na le nípomu yi. Ba húrun míana.

yahó?»‡ 12 O o bía nɔn ɔa yi: «Mu bon. O Elii ko ò o buen ho yahó à ɔuee kúee mu bïowa mí lara yi. Εε ká léee webio ɔèn mún nɔn á mu túararáa le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi le o Nùpue Za lò ò be làa sòobéε, á ɔa mún máa mĩ a máa dé dèε yi. 13 Awa, á le ĩ bío mu na mia: O *Elii mu ɔuara ho yahó, á ɔa nùpua wó a làa bïo ɔa sĩa vá yi làa bïo mu túararáa le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi o dǎní yi. §»

O Yeesu wéera a háyónza ɔúí
(Matiye 17.14-20; Luki 9.37-43a)

14 Bïo ɔa ɔueé dǎn ɔa nĩ-kenínia na ká, á ɔa ɔueé yú à ɔa zǎamáa kínía ɔa yi, á ho *làndá bïo zéenílowa ɔúí dǎn wee wǎaní làa ba. 15 Ba nùpua miinii là a Yeesu á mu vǎníkaa ɔa. A ɔa ɔùunia wà ɔueé tǎení a yi. 16 O o Yeesu túara mí nĩ-kenínia yi: «Lée webio mi wee wǎaní wán làa ba?» 17 O o ɔúí ló ɔa zǎamáa yi á bía nɔn wo yi: «Nĩ-kàránlo, ĩ lá ɔuan ĩ za ɔuararáa ũ cǎn, cǎná ɔúí wi o yi á wee beé o lò. O wee hè o ò o máa bío yí. 18 Lùe léee lùe ká a bïo mu hǎnɔn o wán, ò o cǎná mu fé o dé ho tá yi, ò o ɔjinsǎ-khùankhúá wé lé, à wé là mí nia, à pà díá. A ĩ flora ũ nĩ-kenínia le ɔa ɔa a cǎná mu lén wo yi, ká ɔa màhǎ yí dǎnna mu.» 19 O o Yeesu bía nɔn ɔa yi: «Mi zuia nùpua ɔèntǎn yí dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi bïo bon. I màhǎ wǎa à ɔjĩ ĩ yi mi bïo yi, á wé è kàrán mia vaá dǎ ho pǎahũ yén coon? Mi ɔua a háyónza mu ɔuennáa.» 20 A ɔa ɔuan wo ɔuararáa. O cǎná miinii là a Yeesu ó o zèkéra a háyónza lè mí pánká. A wón líí lùwá ho tá yi, á wee birónka, á ɔjinsǎ-khùankhúá wee lé. 21 O o Yeesu túara a

‡ 9:11 Mĩ loĩ Malasii vūahũ 3.23 § 9:13 O Elii na ó o Yeesu le o ɔuara ho yahó lé o Zǎn Batiisi ó o bía bïo.

háyónza bàn maá yi: «Mu wee wé o yi míana lée tàá lé lònbio?» A bàn maá bía: «Lé o kúnkúzàmu pãahũ á mu búakáa yi. ²² Pãna cèrèè yi ó o cíná mu wé lá a à dé ho dõhũ yi tàá mu ñumu yi le mí ì búe. Ká fo dà à wé bio búí, à ù màkárí wɛn à ù séení wɛn.» ²³ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía le ká í dà mu. Yia dó mí s̄i m̄i á bio búenbúen dà wee wé c̄s̄n.» ²⁴ Mí lahó yi ó o háyónza bàn maá dèèniá zoó wãamaa: «Í dó í s̄i foñ ká ù màhã séení mí à í yí titika.» ²⁵ O o Yeesu mɔn à ba zãamãa búunia wà búeé búe ba yi, ó o wee zá là a cíná kà s̄i: «Ûnén cíná na wee wé ò o nùpue máa bío yí, à mún máa ní mu bio, le í bío mu na foñ, lé o háyónza mu yi, à yí b̄iní yí zo a yi hùú.» ²⁶ O o cíná wee wãama, ò o zèkéra a háyónza lè mí pánká ò o ló. O o háyónza díá lòn nùpue na húrun. Fúaa b̄ia wi b̄in cèrèè wee bío le o húrun. ²⁷ Ká a Yeesu màhã líí fù a níi yi á hooniá làa wo ó o yóó ñ̄n. ²⁸ Bio ó o Yeesu wà van le z̄i yi á lè mí ñi-keniá mí dòn páaniá wi, á ba tũara a yi: «Lée webio nɔn á warén yí dàrna yí ñonnáa o cíná mu?» ²⁹ O o Yeesu bía nɔn ba yi: «Ho fioró mí dòn lé h̄ia dà à ña a cíná na kà bàn s̄i á à lén.»

O Yeesu wiokaa wee bio mí húmú lè mí vèeró bio (Matiye 17.22-23; Luki 9.43-45)

³⁰ B̄in mɔn ó o Yeesu lè mí ñi-keniá ló dén lùe so yi á kãa ho Kalilee k̄hũ wà. O Yeesu yí wi à ba nùpua z̄ñ o ñ̄n, ³¹ lé bio ó o wee kàrán mí ñi-keniá. O wee bío na ba yi: «O *Nùpue Za á ba à dé ba nùpua níi yi á ba à búe. O o húmú mɔn wizooní ñ̄n ká a vèe.» ³² Ká a ñi-keniá màhã yí z̄na a bíon̄i mu kúará. A ba mún z̄na, á yí wi ba tũa wo yi lè mu ñúhũ.

Lée wée po bĩa ká?
(*Matiye 18.1-5; Luki 9.46-48*)

³³ Bũn mɔ́n ó o Yeesu lè mí nĩ-kenínia wà vaá dŏn ho *Καρεεnayuumu lóhó. Bĩo á ɓa wà van le zĩi yi ó o tũara ɓa yi: «Lée webio mi lá wee wãanĩ wán ho wŏhũ wán?» ³⁴ A ɓa wó tété, lé bĩo ɓa lá wee wãanĩ, á wi ɓa zũrĩ yĩ po ɓarén na ká. ³⁵ O o Yeesu wãa liĩ kará ò o von ɓa mí píru jũn á bĩa nɔ́n yi: «Hen ká yĩ wi ò o keĩ bĩa ká jũhũ wán, à ɓànsò liinĩ mĩten ɓa ɓúenɓúen yahó, à wé ɓa ɓúenɓúen tonsá.» ³⁶ O o fọ a háyónza ɓúí ɓueé dŏnía ɓa yahó, á liĩ lá a yòó ɓuan ò o bĩa: ³⁷ «Nùpue lée nùpue na ɓuan o háyónza na kà ɓàn síi sese ínén bĩo yi, se le ínén ì ɓeere á ɓànsò ɓuan sese. A yĩ ɓuan mi sese, se mu yínɔ́n ínén á ɓànsò ɓuan sese, mu lé yĩ tonkaa mi ó o ɓuan sese.»

Yĩa yĩ maa fi làa wen se wón làa wen lée dà-kení
(*Luki 9.49-50*)

³⁸ O o Zãn bĩa nɔ́n o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, wa mɔ́n o nĩ ɓúí ò o wee ja ɓa cínáwa lè ũ yèni, á wa lá wi à wa hè o, lé bĩo ó o mĩa wa kuure yi.» ³⁹ Ká a Yeesu màhã bĩa nɔ́n ɓa yi: «Mi yĩ hè o, lé bĩo á Nùpue na wó yéréké bĩo lè ì yèni á yĩ dà maa bío bín-kohó ì dãnĩ yi mí lahó yi. ⁴⁰ Yĩa yĩ maa fi làa wen se wón làa wen lée dà-kení. ⁴¹ Le ì mĩ ho tũiá na mia: Yĩa nɔ́n mu jumu kóo-cúe mia lé bĩo mi bĩo sã yĩ le Dónbeenĩ mɔ́n lera yi, wón ɓànsò á à yĩ mu cũnú maa kší.

Mi pa miten bĩo mu bè-kohó wéró yi
(*Matiye 18.6-9; Luki 17.1-2*)

⁴² «Ba háyúwá na dó mí s̄ia mǖ á ȳia khà dó mu bè-kohó wéró yi, wón òanso á 6a lá can le hue-been̄ fonle yi á lèera dó ho muh̄ú yi, bún pá à wé s̄iaaní le lònbee na à yí o. ⁴³ Ká mu lé ũ níi wee dé fo mu bè-kora wéró yi, à ũ kúii le día. Fo yú le mukāni binbir̄i na máa vé lè ũ níi dà-kéní bún s̄iaaní bío 6a à dé fo le Dofiní d̄sh̄ú na máa hí lùe yi lè ũ níni bío n̄un. ⁴⁴ [«Ba s̄unbowa na wee là h̄a s̄anía wi b̄in, 6a yí máa hí. A ho d̄sh̄ú mún yí máa hí b̄in hùúu.»] ⁴⁵ Ká mu lé ũ zen̄ wee dé fo mu bè-kora wéró yi, à ũ kúii le día. Fo yú le mukāni binbir̄i na máa vé lè ũ zen̄ kéní bún s̄iaaní bío 6a à dé fo le Dofiní d̄sh̄ú na máa hí lùe yi lè ũ zení mí bío n̄un. ⁴⁶ [«Ba s̄unbowa na wee là h̄a s̄anía wi b̄in, 6a yí máa hí, á ho d̄sh̄ú mún yí máa hí b̄in hùúu.»] ⁴⁷ Ká mu mún lé ũ yère wee dé fo mu bè-kora wéró yi, à ũ còkon le lén día. Fo yú le *Dónbeen̄i béen̄i lè ũ yèn-kéní bún s̄iaaní bío 6a à dé fo le Dofiní d̄sh̄ú na máa hí lùe yi lè ũ ȳio mí bío n̄un. ⁴⁸ «Ba s̄unbowa na wee là h̄a s̄anía wi b̄in, 6a yí máa hí. A ho d̄sh̄ú mún yí máa hí b̄in hùúu.»*

⁴⁹ «N̄upue léee n̄upue á le Dónbeen̄i kh̄ii khén kúará lè le lònbee na ka lòn d̄sh̄ú bío, á à ceéráa wo, làa bío 6a h̄ia wee wé kúeeráa mu yámú mu h̄amu wán à ceéráa mu bío síi.† ⁵⁰ Mu yámú yoo. εε ká mu yámú yonyoró h̄ia ló mu yi, á 6a à wé kaka á mu ù b̄iní ì zoráa? Minén mi bæere k̄en̄ lòn yámú na yonyoró wi. Mi k̄en̄ mín wán làa h̄éerà.»

10

* **9:48** Mi lorí Ezayii v̄uah̄ú 6.24 † **9:49** Mi lorí Levii n̄uwá v̄uah̄ú (Lévitique) 2.13

*Bïo ó o Yeesu bía mu yaamu fáaró dǎní yi
(Matiye 19.1-12; Luki 16.18)*

¹ Bǔn mǎn ó o Yeesu ló bǐn á wà van ho *Zudee kǎhǔ, á khú ho Zurudɛn muhǔ mǎn. A ɓa zǎamáa tǐn kúaaaka mǐn wán hen na ó o wi yi. Ó o wee kàrán ɓa làa bïo ó o lá wee wé wéráa mu. ² A ɓa *Farizɛwa nùwǎ yɛn búí vá ɓueé ɓó a yi. Ba wi à ɓa yí o níi ɓua yi, á ɓa tùara a yi: «Wa làndá wee na níi báa yi ò o ja mǐn háa le?» ³ Ó o Yeesu mún tùara ɓa yi: «Lé mu yén ó o *Mɔyiize làndá henía nɔn mia mu dǎní yi?» ⁴ A ɓa bía: «O Mɔyiize nɔn le níi le ká báa wi ò o día mǐn háa ò o lén, ò o wé mu yaamu fáaró vǔahǔ vé à bè yi díaráa wo.»* ⁵ Ó o Yeesu wǎa bía nɔn ɓa yi: «O Mɔyiize mà bǔn lé bïo mi yí máa jí dɛɛ. ⁶ Bǔn mia á mu púhǔ ɓúɛɛníi ká mu lá yí ka kà. Mu bïo ɓúɛɛnɔn lénlò pǎahǔ, á le Dónbeenǐ ‹léra a báa, á léra a háa.›† ⁷ Bǔn bïo yi ó o báa á à día mǐn maá lè mǐn nu ká à lɛé lè mǐn háa, ⁸ á ɓa mí nùwǎ jun á à wé sǎnia dà-kéní.‡ Ba wǎa yínɔn nùwǎ jun, ɓa lée nǐ-kéní. ⁹ Bïo le Dónbeenǐ cɛéra mǐn yi à nùpue yí fáa.»

¹⁰ A bïo ó o Yeesu lè mí nǐ-kenínia háa zon le zii yi, á ɓa wíokaa tùara a yi mu bïo mu dǎní yi. ¹¹ Ó o bía nɔn ɓa yi: «Báa na día mǐn háa ò o kǔn fó há-veere yan, se wón lée há-fé ɓàn nín-yání háa cǎn. ¹² Mu lée dà-kéní là a háa na día mǐn báa ò o wà vaá yan bá-veere. Wón mún lée bá-fé.»

*O Yeesu wee fan ɓa háyúwá bïo yi
(Matiye 19.13-15; Luki 18.15-17)*

* **10:4** Mi loŋ Làndá zéeniló vǔahǔ (Deutéronome) 24.1, 3 † **10:6** Mi loŋ Bïo púhǔ ɓúɛɛníi vǔahǔ (Genèse) 1.27; 5.2 ‡ **10:8** Mi loŋ Bïo púhǔ ɓúɛɛníi vǔahǔ (Genèse) 2.24

13 Ba nùpua búí buan mí háyúwá buararáa o Yeesu cón le o bè mí níní 6a wán. O o nǐ-kenínia wee zá làa ba. 14 Ká bǐo ó o Yeesu mɔn mu, ó o síi câ ó o bía nɔn mí nǐ-kenínia yi: «Mí wé díá le 6a háyúwá buen í cón. Mí yí hê 6a. Mu bon, bǐa ka lè 6a háyúwá na kà bǐo síi, lé bán á à kɛɛ le Dónbeenǐ bá-zàmu yi. 15 Le í mǐ ho tǔiá na mia: Yia yí tà le *Dónbeenǐ béenǐ bǐo là a háyónza bǐo síi á 6anso yí dà máa zo le yi hùúu.» 16 Bǔn mɔn ó o wee láka 6a bua ò o bò mí níní 6a nǐ-kéní kéní wán ò o fara le le Dónbeenǐ wé mu bè-tentewà làa ba.

*Ho nàfɔrɔ 6anso lè le Dónbeenǐ béenǐ bǐo
(Matiye 19.16-30; Luki 18.18-30)*

17 Bǐo ó o Yeesu wee lá ho wǎhǔ á à lén, à bǔn ò o nǐi búí lùwá mà a, á buée líí fàrá mí nɔnkɔjúná wán o yahó ò o tùara a yi: «Nì-kàránlo tente, lée webio á í ko á í wé à yíráa le mukǎnǐ binbirǐ na máa vé?» 18 O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Lée webio nɔn fo wee veráa mi làa nǐ-tente? Nǐ-tente mia ká mu yínɔn le Dónbeenǐ mí dòn. 19 Fo zǔ le Dónbeenǐ làndáwá na kà: Yí 6úe nùpue, yí wé há-fénló tàá bá-fénló, yí juaa bǐo, yí fi sabéré nùpue jii, yí khà nùpue à fé bǐo, kǎnbi mǐn maá lè mǐn nu.» § 20 O o nǐi bía: «Nì-kàránlo, bǔn búenbúen á í bò yi hàrí í yàrónzàmu pǎahǔ.» 21 O o Yeesu loína a yi, á wara a. O o bía nɔn wo yi: «Bǐo dà-kéní ká á fo yí wó. Lén vaa yèé bǐo wí ũ cón búenbúen à sanká 6àn wárí na 6a nǐ-khenia yi, bǔn ká le Dónbeenǐ kǐa na ho wáayi á fo ò yí. Bǔn mɔn à ũ bǐnǐ buee bè mǐi.» 22 Ká a nǐi ná hǎn bíoní so, ó o sǎnía tò,

§ 10:19 Mi loń Léroó vǔahǔ (Exode) 20.12-16; Làndá zéeníló vǔahǔ (Deutéronome) 5.16-20

á yèrèmaa wà ká a yilera yáara, lé bïo ó o ní bïo boo. ²³ Ó o Yeesu loína mí nǐ-kenínia na kínia wo yi ò o bía: «Ho nàfòró bànsowà zoró le *Dónbeenǐ béeñǐ yi bènťín lònbee wi.» ²⁴ Hã bioní mu yáara ba hácirí làa sòobée. Ó o Yeesu pá bínía bía non ba yi: «Wàn bǐnlowà, ho zoró le Dónbeenǐ béeñǐ yi bènťín lònbee wi. ²⁵ O cón-ɲúmukũ zoró lè ho mísímí kǎhũ á à wé wayi á à poí o nàfòró bānsò zoró le Dónbeenǐ béeñǐ yi.» ²⁶ Ba nǐ-kenínia wó coon dàkhíina hã bioní mu bïo yi. A ba wee tũaka mín yi: «Éee! A yĩ wãa dà à fen lée wée?» ²⁷ Ó o Yeesu loína ba yi ò o bía: «Bïo yí dà máa wé ba nũpua cǎn á dà wee wé le Dónbeenǐ cǎn. Lé bïo le Dónbeenǐ dà bïo búenbúen wee wé.» ²⁸ Ó o Piere bía non wo yi: «Loí, warén ló día bïo lá wi wa cǎn búenbúen à wa bò foñ.» ²⁹ Ó o Yeesu bía non ba yi: «Le ǐ mí ho tũia na mia: Yĩ ló día mí zĩ, lè mín zàwa, lè mín hínni, lè mín nu, lè mín maá, lè mí zàwa, lè mí manawà ínén lè ǐ bín-tente bïo yi, ³⁰ á bānsò ò yí hã zĩnĩ, lè mín zàwa, lè mín hínni, lè ba nuwà, á à yí ba zàwa, lè hã manawà. A le lònbee mún ñ yí o. Mu bān khímàni khímàni á bānsò ò yí ho pǎahũ na wa wi yi. A mún ñ yí le mukānĩ binbirĩ na máa vé ho pǎahũ na wà à buen yi. ³¹ Ee ká bĩa dú ho yahó bïo kà wán á cèrèe khii wé ba món-díwá. A bĩa dú ho món bïo kà wán á khii wé ba ya-díwá.»

*O Yeesu wloka wee bio mí húmú lè mí vèeró bio
(Matiye 20.17-19; Luki 18.31-34)*

³² Ó Yeesu làa bĩa làa wo bò mín wãa lá ho wǎhũ wee yòo ho Zeruzaleemu. Ó o varákaa dú mí nǐ-kenínia yahó. Ó o nǐ-kenínia hácirí yáara, á bĩa

làa ba bò mín zǎna. Ó o Yeesu tǐn bǐnía fó mí nǐ-kenínia pírú n̄un, ò o wee bío bío ko mu wé o yi hen làa cǐnú à na 6a yi: ³³ «Mi loń, wa wee yòo ho Zeruzalεemu, hen na ó o *Nùpue Za 6a à dé le *Dónbeenǐ yankarowà núnása lè ho *làndá bío zéenílowa níi yi. Ba à síní a nùhǔ, á à na bǐa yínǒń 6a *zúífùwa yi á 6a à búe. ³⁴ Bán á à zùàńka a yi, á à pǔíní mí nǐnsǎní ì kúee o wán, á à ha a lè hǎ làbàání, á à búe o. Ká hǎ wízoní tǐn zon ò ò vèe.»

*Bíó ó o Zaaki là a Zǎn wee fío o Yeesu cǐn
(Matiye 20.20-28)*

³⁵ Bǔn món ó o Zebedee zàwa Zaaki là a Zǎn á 6ueé bó a Yeesu yi á bǐa n̄on wo yi: «Nǐ-kàránlo, wa wi à ù wé bío wa à fío ù cǐn à na wen.» ³⁶ Ó o Yeesu tùara 6a yi: «Lé mu yén á mi le í wé na mia?» ³⁷ A 6a bǐa n̄on wo yi: «Hen ká ù khíi wi ù béeni cùkú yi, à ù tà día le wa keení ù nǐsǎa. O nǐ-kení keń lè ù nín-tǐání, à yǐa so keń lè ù nín-káahó.»* ³⁸ Ó o Yeesu bǐa n̄on 6a yi: «Bíó mi wee fío á mi yí zǔ nùhǔ. Mi so dà a lá le lònbee na à dé mi mu húmú yi làa mi le?» ³⁹ A 6a le úuu le mí dà mu. Ó o Yeesu bǐa n̄on 6a yi: «Mu bon. Le lònbee na à yí mi bǎn síi á à yí mia. Mi ì zo le lònbee mu yi. ⁴⁰ Ká mu màhǎ yínǒń ínén á à bío le yǐa ká bǎnso à keení í nín-tǐání tàà í nín-káahó. Hǐn lùà so bío sǎ bǐa le Dónbeenǐ wíokaa hǎ karáa yi.»

⁴¹ Ká bío 6a nǐ-kenínia nùwǎ pírú na ká nǎ mu, á 6a sǐa cǎ a Zaaki là a Zǎn yi. ⁴² Ó o Yeesu von 6a búenbúen á bǐa n̄on yi: «Mi zǔ mu le bǐa 6a nùpua yǐo wi wán le 6a lé hǎ kǎna núnása, bán núnása so

* **10:37** Mi loń Matiye vǎahǔ 20.21

á wee wé zéení mí pànká 6a nùpua wán. A 6a ñi-beera wee wé zéení làa bĩa ká le mí po 6a. ⁴³ Εε ká minén bïo lá yí ko mu wé kà sii. Hen ká mi ñi-kéní búí wi ò o bïo ñúhũ wé poñ bĩa ká, à 6ànsò wé minén na ká ton-sá. ⁴⁴ Hen ká mi ñi-kéní búí wi ò o dí bĩa ká yahó, á 6ànsò ko o ò wé mi búenbúen wobá-ñii. ⁴⁵ O Nùpue Za mí beere yàá yí 6uara à 6a sá na a yi. O 6uara wà 6ueé sá à na 6a nùpua yi, á mún ñ na mí mukāñí á à lénnáa 6a nùpua cèrèe ñúná.»

*O Yeesu wéera a muui búí na 6a le Baatimεe yïo
(Matiye 20.29-34; Luki 18.35-43)*

⁴⁶ O Yeesu lè mí ñi-kenínia lè 6a zāamāa vaá dōn ho Zerikoo lóhó. Bïo 6a wee lé ho yi, à bñn ò o muui búí na 6a le Baatimεe á kará ho wōhũ ñisání wee fioka. Bān maá 6a le Timεe. ⁴⁷ Bïo ó o ñá le mu lé o Nazarεete ñii Yeesu, ó o bía pñnpñn: «*Daviide Za, Yeesu, màkárí miñ.» ⁴⁸ A 6a nùpua cèrèe wee zá làa wo le o wé tété. O o yàá wāa wíokaa wee bïo pñnpñn: «Daviide za, màkárí miñ.» ⁴⁹ O o Yeesu dñn ò o bía: «Mí ve o le o 6uen.» A 6a bía nñn o muui mu yi: «Hení ũ sii, lii hñní, lé o wee ve fo.» ⁵⁰ O o wāa lèera mí kánbun díá, ò o líí tá hñnñn á mà a Yeesu wee 6uen. ⁵¹ O o Yeesu tùara a yi: «Lée webio á fo le í wé na foñ?» O o muui bía nñn wo yi: «Ñi-kàránlo wé le í yïo à wé mi.» ⁵² O o Yeesu bía nñn wo yi: «Lén, bïo fo dó ũ sii miñ lé bñn á ï wéeraráa fo.» Mí lahó yi ó o dèenía wee mi á bò là a Yeesu wà.

11

*O Yeesu zoró ho Zeruzalεemu yi
(Matiye 21.1-11; Luki 19.28-40; Zān 12.12-19)*

¹ Bïo ó o Yeesu lè mí nǐ-kenínia vaá sùaráa ho Zeruzalεemu yi, ho Betefazee lè ho Betanii lórá nǐsǎní, lè hǎ Oliivewa vǐnsǎa búee cǎn, ó o Yeesu tonkaa mí nǐ-kenínia nùwǎ jun le 6a dí mí yahó, ² á bía nǎn 6a yi: «Mí lén va ho lóhó na vaá mi yahó yi. Mi vaa dǎenǐ á mi ì dǎenǐ ì mi sǔnpè-bòohǔ búí na á nùpue dǐn yí yòora yí mǎn hùúu ká a can dǐn. Mi fee wo à 6ua búee na mií. ³ Ká a búí tùara mia le léee webio nǎn mi wee feeráa wo, à mi bío na 6ànsò yi le o Núhúso màkóo wi o yi, ó o mún nǐ bǐnǐ ì buen làa wo lònbiò.»

⁴ A 6a wà van á vaá zoó yú a sǔnpè-bòohǔ búí le 6onfónii ho wǎhǔ nǐsǎní ká a can dǐn le zǐi búí zǔajii. A 6a feera a. ⁵ A 6a nùpua nùwǎ yen búí na wi bǐn á tùara 6a yi: «Léee webio mi wó kà? Mi feera o sǔnpèenǐ mu le we?» ⁶ A bío ó o Yeesu lá bía nǎn 6a yilé bǐn á 6a bía nǎn 6a nùpua mu yi. A 6a día 6a á 6a wà. ⁷ Ba 6uan o sǔnpèenǐ mu 6ueé nǎn o Yeesu yi, à 6a bò mí kán6unwà o mání wán, ó o Yeesu yòó kará wán. ⁸ Ba nùpua cèrèe wee bá mí kán6unwà ho wǎhǔ wán o yahó. Ba búí lé hǎ vǐnsǎa vǎnna na 6a khó hǎ mana yi á 6a wee bá. ⁹ Bǐa dú a yahó làa bǐa dú a mǎn á wee bío bío kà pǎnpǎn:

«Le ho cùkú à bío sǐ le Dónbeenǐ yi.

Le le Dónbeenǐ wé mu bè-tentewà

làa yǐa bò o buen o Núhúso Dónbeenǐ yèni yi.*

¹⁰ Le le Dónbeenǐ wé mu bè-tentewà

làa yǐa wà 6ueé fàrá wán 6úaa *Daviide béenǐ á à dǐnǐ.

Le ho cùkú à bío sǐ le Dónbeenǐ na dà mu bío búen6úen wán yi.»

* **11:9** Mi loǐ Lení vǔahǔ (Psaumes) 118.25-26

11 Bïo ó o Yeesu vaá dñn ho Zeruzalεεmu, ó o wà van le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi, á zoó lońkaa le khíi fò. Bũn món ó o fó mí nĩ-kenínia pírú ñun à 6a bĩnía ñon ho Betanii. A bũn à le wii wáa tò.

*O Yeesu dánkánia le v̄ndεε na 6a le fikiyée
(Matiye 21.18-19)*

12 Mu tá na lée tñn, pãahũ na 6a wee lé ho Betanii yi á à lén, à bũn ò o Yeesu á le hĩni dà. 13 O khèra mɔn le v̄ndεε na 6a le fikiyée à le sà ñin. O o wà le mí vaá loń le mí ì yí bia le wán lé. O o vaá yú à lée v̄onna mí ñii yi, lé bïo mu yí wó hã v̄insla mu haró pãahũ. 14 O o Yeesu wáa bía ñon le v̄ndεε mu yi: «Fo máa bĩnĩ máa ha bia hùúu á nùpue máa dí.» O o nĩ-kenínia ñá bïo ó o bía.

*O Yeesu ñon 6a bè-yèerowà
(Matiye 21.12-17; Luki 19.45-48; Zãn 2.13-22)*

15 Ba vaá dñn ho Zeruzalεεmu ó o Yeesu wà vaá zon le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi á zoó wee ña 6a bè-yèerowà lè 6a bè-yàwa. Ba wén-puàrilowà tàbàríwa, làa bía wee yèé 6a bùaa búunĩ kanmúinĩ ó o dónkaa kúaa. 16 O wee hè 6a le nùpue yí bua dεε à kãanáa ho lún mu yi. 17 O o màhã wáa wee kàrán 6a nùpua làa bïo kà: «Le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi á mu bía: † zii 6a wé è ve le kãna nùpua búenbúen floró zii.»† O o Yeesu bĩnía bía: «Á minén wó le lè 6a kònlowà lùè hã?» 18 A le *Dónbeenĩ yankarowà ñúnása lè ho *lándá bïo zéenílowa ñá mu á 6a wee cà bïo 6a à wé wé è búeráa o Yeesu. Ba zãna a lé bïo ó o kàránlò á 6a zãamáa búenbúen sĩa wee wa bïo yi. 19 Bïo le wii tò ó o Yeesu lè mí nĩ-kenínia á ló ho lóhó yi lée wà.

† 11:17 Mi loń Ezayii vūahũ 56.7

Mi dé mi sɛa le Dónbeenĩ yi
(*Matiye 21.20-22*)

²⁰ Mu tá na lée tɔn yɛnbíi bùiríi ká ɓa lá ho wɔ́hũ wà, á ɓa vaá mɔn ho fikíyée mu à ho hon lè mí naní ɓúenɓúen. ²¹ O o Piere leékaa ɓio wó khíina ɓio, ó o bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, loí. Ho fikíyée na fo dánkánía á hon.» ²² O o Yeesu wáa bía nɔn mí nì-kenínia yi: «Mi dé mi sɛa le Dónbeenĩ yi. ²³ Le í mĩ ho tũíá na mia: Ká a ɓúí lá bía lè le ɓúee na kà: <Híní hen na fo wi yi à vaa zo ho mu-beenĩ yi.> Ká ɓànso yí titikaa ò o dó mí sɛi le Dónbeenĩ yi le ɓio mí bía á à wé, á mún n wé á à na a yi. ²⁴ Lé ɓún nɔn á ã wee ɓíoráa mu á à na mia: Hen ká mi wé wee fio ɓio ɓúí le Dónbeenĩ cɔn à mi láa mu yi le mu yú wó. Le è wé mu á à na mia. ²⁵ Mi wé sansan wee fio, ká a ɓúí wó khon làa mia á mi sɛa wee cĩ ɓio yi, à mi sɛn mu día. ɓún ká mìn Maá Dónbeenĩ á mún n sɛn mi bè-kora á à día.» ²⁶ [Ká mi yí máa tà sɛn día na ɓa yi, á mìn Maá na wi ho wáayi mún máa wé è sɛn mi bè-kora máa día.]

O Yeesu pànká ló wen?
(*Matiye 21.23-27; Luki 20.1-8*)

²⁷ ɓún mɔn á ɓa wáa nɔn ho Zeruzalɛmu. ɓio ó o Yeesu zoó wee varáka le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi, á ɓa yankarowà núnása lè ho *làndá ɓio zéenílowa lè ɓa nì-kíá á wà ɓueé ɓó a yi ²⁸ à ɓa tùara a yi: «Fo yú le níi wen wee wéráa ɓio kà? Lée wée nɔn mu wéró níi foñ?» ²⁹ O o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ínén mún n tùa mia làa ɓio dà-kéní. Ká mi tà á zéeníá mu, á ã ɓèn mún n zéení yía nɔn mu ɓíowa mu ɓàn wéró níi mĩ làa mia. ³⁰ Yia nɔn le níi o Zán yi le o wé bátízé ɓa nùpua lée wée? Lé le Dónbeenĩ lée, tàá lé ɓa nùpua? Mi bío lon!»

³¹ A 6a yèrèmaa wee wãaní mín yi: «Ká wa le lé le Dónbeenĩ tonkaa wo, o ò bío le léé webio nɔn á wa yí tàráa o bío. ³² Tàá ká wa bèn le lé 6a nùpua tonkaa wo, á mu ù wé kaka?» Ba zãna 6a zãamáa lé bío á bán búenbúen wee leéka le o Zãn hĩa lé le *Dónbeenĩ ji-cúa fɛero binbirĩ. ³³ A 6a wãa bía nɔn o Yeesu yi: «Wa yí zũ yĩa tonkaa wo.» O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Àwa, á ìnén mún máa zéeni yĩa nɔn le níi miĩ á ï wee wéráa bío kà.»

12

Ho èrèzén vĩnsĩa buahó vàrowà wahiire (Matiye 21.33-46; Luki 20.9-19)

¹ Bũn món ó o Yeesu wãa wee bío làa ba là hã wãhio: «Nii búii hĩa léra ho èrèzén vĩnsĩa buahó á son ho dándá kĩnia yi, á có ho kòhũ na ó o wé ènaa ho èrèzén yi. O mún son o paro lùe. Bũn món ó o wãanía tò là 6a nùpua búii na à và ho, ò orén wà van le khúii. ² Pãahũ na ho èrèzén wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sá nĩ-kéní le o va 6a nùpua mu cín le 6a khé bío bío sã mí yi à na. ³ A 6a nùpua mu vaá han wo á díá ó o wà là mí níi kãamáa. ⁴ O o mɔhũ bânso bĩnia tonkaa mí ton-sá veere. A wón 6a vaá vĩaana vĩaana nũhũ, à 6a là là a. ⁵ O o mɔhũ bânso tĩn pá bĩnia tonkaa nĩ-veere. A 6a vaá bó wón. Lé kà síi 6a wó là 6a ton-sáwá cèrèè na ó o mɔhũ bânso tonkaa. Ba búii 6a han, à 6a búii 6a bó. ⁶ O mɔhũ bânso za na ó o bò mí tàká wán lé yĩa wãa ká a cín. A wón lé yĩa ó o tonkaa, ò o wee leéka: I za wón 6a à kònbĩ. ⁷ Bío 6a nùpua mu yère dá a wán, á 6a wee bío mín yi: «Yĩa lua kà lé yĩa á ho mɔhũ bío khii sí yi. Mi wa búe o á ho mɔhũ bío wãa à sí wen.» ⁸ A 6a hĩnɔn wĩira a za mu bó, á lá léé làera díá là

bée.» ¹⁷ O o Yeesu wáa bía nɔn ɔa yi: «Àwa. Bío sã ho Oroomu bée yi à mi na mu wo yi. Ká bío bèn sã le Dónbeenĩ yi à mi na mu le yi.» A ɔa wó coon bío ó o bía bío yi.

*Ba nĩ-hía vèeró bío
(Matiye 22.23-33; Luki 20.27-40)*

¹⁸ Ba *Sadusiɛwa lé bía le ɔa nĩ-hía máa vèe. Wizonle búí, á ɔa búí á bueé ɔó a Yeesu yi á túara a yi kà: ¹⁹ «Nĩ-kàránlo, bío ó o *Mɔyiize túara henía nɔn wɛn lé bío kà: «Hen ká a búí yan mín háa á húrun ò o yí yú za làa wo, á bàn za ko ò o fé bàn háa ya à te ɔa zàwa yi mín za mu yèni yi.»† ²⁰ Awa. Ka lòn núpua nùwã hɛɲun búí yánkaa lée zàwa sii. O o yahón so yan mín háa á húrun ò o yí yú za làa wo. ²¹ O o ɲun ní so fó a maháa mu yan á húrun ò o yí yú za làa wo. Lé bún ó o tĩn ní so bío mún wóráa. ²² Ba mí nùwã hɛɲun yan wo bèenia á húrunka ò o búí yí yú za làa wo. Mu bàn véenii ó o háa mu mún húrun. ²³ Awa. Nònzoñ na ɔa nĩ-hía á à vèe yi ó o háa mu bío á à sã a yén yi? Bío ɔa mí nùwã hɛɲun màhá yan wo bèenia.» ²⁴ O o Yeesu bía nɔn ɔa yi: «Mi wee vĩiní miten. I bía bún lé bío mi yí zũ le Dónbeenĩ biónĩ vũahũ bióní kúará. Mi mún yí zũ le le Dónbeenĩ dà bío búenbúen wee wé. ²⁵ Mu bon. Ba nĩ-hía khii vèera á ɔa báawa le ɔa háawa máa bíní máa ya mín. Ba à ɔonmín le le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà ho wáayi. ²⁶ Ba nĩ-hía vèeró dání yi á mi so ðĩn yí kàránna ho lahó na wee bío le vĩndè-za na ho dõhũ wi yi bío o Mɔyiize vũahũ yi yí mɔn le? Mu túara bĩn le le Dónbeenĩ bía nɔn o Mɔyiize yi: «Inén lé o *Abarahaamu là

† 12:19 Mi loñ Lándá zéeníló vũahũ (Deutéronome) 25.5-6

a *Izaaki là a *Zakoobu bân Dónbeenĩ.†» 27 O o Yeesu wáa bía: «Le Dónbeenĩ lé bía yĩo wi lua bân Dónbeenĩ ká le yínǎn ní-hía bân Dónbeenĩ. Mi sòobáa wee vīiní miten dà.»

Le Dónbeenĩ làndá na bĩo here po hĩa ká
(Matiye 22.34-40; Luki 10.25-28)

28 Ho *làndá bĩo zéenílo búí jí ǎa wǎaní. O o mǎn ò o Yeesu bía se nǎn ǎa Sadusiεwa yi ó o vá ǎueé ǎó a yi ò o tũara a yi: «Le Dónbeenĩ làndáwá búenbúen tĩahú á lé ho yén bĩo here po hĩa ká?» 29 O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Le Dónbeenĩ làndáwá yi á hĩa ká lé hĩa bĩo here po hĩa ká: ‹*Isirayεele nĩpomu, jí bĩo ká: Wa Núhũso Dónbeenĩ lé o Núhũso mí dòn. 30 Fo ko à ũ wań ũ Núhũso Dónbeenĩ lè ũ sĩi búenbúen, lè ũ mǎnákǎ búenbúen, lè ũ yilera búenbúen, lè ũ pǎnká búenbúen.›§ 31 Hĩa sǎ ho yi lé hĩa ká: ‹Fo ko à ũ wań mí ninza làa bĩo fo waráa ũten bĩo sĩi.›* *Làndáwá na kũn bĩo here á po hǎ bĩo jũn na ká hǎn mía.» 32 A ho làndá bĩo zéenílo wáa bía nǎn o Yeesu yi: «Nĩ-kǎránlo mu se, bĩo fo bía lé ho tũiá. O Núhũso lé le Dónbeenĩ mí dòn. Dónbeenĩ búí kũn mía ká mu yínǎn lerén. 33 A wań le Dónbeenĩ lè ũ sĩi búenbúen, lè ũ yilera búenbúen lè ũ pǎnká búenbúen, à mún wań mi ninza lè ũten bĩo sĩi, bũn sũaaní mu hǎmu na ǎa wee wé na le Dónbeenĩ yi lè ǎa bà-kũio na ǎa wee ya lè le muinĩ na le Dónbeenĩ yi.» 34 O o Yeesu mǎn ò o nĩi mu bía ǎa bè-zũrílowà bíoní ó o bía nǎn wo yi: «Hen làa cĩnú ká fo ò kεnĩ

† 12:26 Mi loĩ Léró vǎahú (Exode) 2.6 § 12:30 Mi loĩ Làndá zéeníló vǎahú (Deutéronome) 4-5 * 12:31 Mi loĩ Levii nùwǎ vǎahú (Lévitique) 19.18

le Dónbeenĩ bá-zàmu yi.» Bũn món ó o búii wãa yí bĩnía yí khà míten yí tùara a yi làa bĩo búii.

Yĩa le Dónbeenĩ m̄n lera bio
(*Matiye 22.41-46; Luki 20.41-44*)

³⁵ Mu wó ká a Yeesu wee kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi, ó o tùara bĩo kà: «Ho *làndá bĩo zéenílowa dà a wé kaka a bíoráa le yĩa le Dónbeenĩ m̄n lera lé o *Daviide m̄nmànii? ³⁶ Lé bĩo ó o *Daviide mí beere á le Dónbeenĩ Hácirí wó ó o bía bĩo kà:

«O Nùhũso Dónbeenĩ bía n̄n ĩ Nùhũso yi:

Buee keení ĩ n̄n-tiáni fúaa ká ĩ búrá ũ zúkúsa ũ tá á ũ bò ũ zení wán.†»

³⁷ «Bĩo ó o *Daviide wee ve yĩa le Dónbeenĩ m̄n lera le mí Nùhũso. O o wé o Nùhũso ká a mún pá à wé o m̄nmànii kaka?» Ba zãamãa wee jí a Yeesu c̄n lè le sí-wεε.

Mi yi wé lè ho làndá bĩo zéenílowa bĩo
(*Matiye 23.1-36; Luki 20.45-47*)

³⁸ Bĩo ó o Yeesu wee kàrán ɓa zãamãa ó o wee bĩo na ɓa yi: «Mi yí wé lè ho *làndá bĩo zéenílowa bĩo. Bán na wa hã báká-beera zĩlò à wé héεkarãa. Ba wi ɓa nùpua wé t̄enĩ ɓa yi lè le k̄n̄bii ɓa zãamãa f̄emínlò lara yi. ³⁹ Ba *zúifúwa kàránlò zĩní yahón kanmúinĩ lè ho d̄inlò d̄iinii keenínia na seka á ɓa wé hueeka keení yi. ⁴⁰ Ba wee khà ɓa mahãawa à fé níi bĩo búenbúen. Ba mún wa ho floró na túee wéró à wé lè ɓa t̄érinna. Bar̄én cítii khii wee here le Dónbeenĩ c̄n.»

O mahã-khenii hãmu bio
(*Luki 21.1-4*)

† 12:36 Mi loĩ Lenĩ v̄uahũ (Psaumes) 110.1

41 O Yeesu kará le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ hãmu ñonkonĩ nĩsání á wee loń bio ña zãamãa wee kúeerãa le wárí le yí. Ho nãfòró ñansowà cèrèè wee ñuee kúee le wárí na boo. 42 Mahã-khenii búí mún ñueé kúaa mí tòmónwà bio ñun. 43 O o Yeesu wãa von mí nĩ-kenínia á bía ñon yí: «Le í mĩ ho tũíá na mia: O mahã-khenii na kà bio na ó o kúaa á boo po ñia ká búenbúen bio. 44 Lé bio le wárí na ña búenbúen wó lè mu hãmu lé ñio ña yú puunía. O orén lè mí khemu, ò o pá kúaa bio wi o cón búenbúen na ó o lá wé è dí.»

13

*Ho ñimíñá véro là a Nùpue Za ñuenló bio
(Matiye 24.1-44; Luki 21.5-33)*

1 Bio ó o Yeesu zoó ló le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yí, ó o nĩ-kenínia nĩ-kéní bía ñon wo yí: «Nì-kàránlo, hã huua na kà ñentín seka, á hã mún ñuaaka. Hã soni ñãamu yáá!» 2 O o Yeesu bía ñon wo yí: «Fo mòn hã ñãamu lon? Èé ká huee khíi máa kèní mí ninza huee wán. Mu búenbúen khíi fi.»

3 Bún món ó o Yeesu yòó kará hã Oliivewa vĩnsĩa búee wán á sãnsãa le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ. O o Piere là a Zaaki là a Zãn là a Andere na wi làa wo mí ñon á tũara a yí: 4 «Lé ho páahũ yén á mu bio mu ù wé yí? A lé mu bio yén khíi zéení le mu wé ró páahũ ñon?» 5 O o Yeesu wãa bía ñon ña yí: «Mi pa miten bio. Mi yí ñia le nùpue khà mia. 6 Nùpua cèrèè khíi ñuen í yéni yí á à bio: «Í lé o Krista.» Ba à khà nùpua cèrèè á à vĩní. 7 Ká mi khíi wee ñí hã hĩa táró sã, hĩa lúio yí làa hĩa khèra làa mia à mi yí le mi yiwa ñé, lé bio á bún ñiowa so ko mu wé ho yahó. Ká bún ñenía máa wé ho ñimíñá véro. 8 Ho sĩi búí khíi wé è lé vaá fi lè ho sĩi veere. A ho kũhũ búí khíi wé è

lé vaá fi lè ho kã-veere. Ho tá dèkéro khii wé hã lùà búí yi. A le hĩni khii lé. Mu ù wé làa bĩo o hã-sãńiso sãńi yía wee wé búakáraa bĩo sii.

⁹ «Èe ká minén pa miten bĩo. Ba nùpua khii wé è gua mia á à varáa ho pànká b̀ansowà cõn á bán vaá cítii mia. Ba wé è ha mia ba *zúífùwa kàránlò zíní yi. Ba wé è gua mia á vaá ðĩní hã kãna júnása lè ba bá-zàwa yahó bĩo mi tà miĩ bĩo yi. Lé bũn mi ì bè yi á à zéenínáa ì bĩo làa ba. ¹⁰ Mu bon, sãni ho ðĩmĩná vé, á le Dónbeenĩ bín-tente ko le bue à na hã sũwà búenbũen yi. ¹¹ Hen ká ba khii wé wĩikaa mia á buan vannáa le cítii yi à mi yí le mi yiwa fèn dè bĩo mi vaá bĩo bĩo yi. Hón pãahũ so yi á hã bioní na à bío ò na mia lé hĩa à mi bío. Lé bĩo á hã máa lé minén mi bæere yi. Mu lé le Dónbeenĩ Hácírí á à dé hã mi jíní yi. ¹² Ba nùpua búí wé è dé mín kùrú zàwa á à na ba à búe. Hàrí ba maáwà búí á à wé mu b̀an sii lè mí zàwa. Ba zàwa búí mún ò hĩní mín maáwà wán, á à na ba ba à búe. ¹³ Ba nùpua búenbũen á à jín mia bĩo mi tà miĩ bĩo yi. Ká yĩa màhá hã mí sii fúaa mu véenii, wón á à fen.

¹⁴ «Mí khii mi mu bè-sũmúí* na wee yáa mu bĩo ká mu wi hen na mu yí ko mu keń yi. (Yĩa wee kàrán bĩo kà à zũn mu kúará sese.) Hón pãahũ so yi ká bĩa wi ho Zudee yi à bán lùwí yòo hã búaa. ¹⁵ Yĩa á à keń mí zii lòho yí ko ò o lii zoo lá bĩo búí. ¹⁶ Yĩa á à keń hã mana yi mu pãahũ yí ko ò o bĩnĩ 6o à lii lá mí kánbun mí zii. ¹⁷ Ho yéréké khii sá ba hã-sẽenasa lè ba hã-j̀àawa yi mu zoñ. ¹⁸ Mí fio le Dónbeenĩ yi à mu bĩowa mu wéro yí lĩ hã yio yi. ¹⁹ Lé bĩo ho pãahũ mu b̀an lònbee á à wé búaa á à poń ðio khiiina. Hàrí ho ðĩmĩná j̀uhũ búaró pãahũ

* **13:14** Mí loń Daniyele v̄ahũ 9.27; 11.31; 12.11

na le Dónbeenĩ léra mu bĩo búenbúen yi à buee búe ho zuia yi, á le lònbee mu sii yí kera yí mən. Á le bən sii mún máa bĩnĩ máa kerĩ hũú. ²⁰ O Nũhũso lá yí khò le lònbee mu wizoonĩ yi, á nĩ woon lá máa kãnĩ. Ká a màhã khò hã yi ba nùpua na ó o hueekaa à ba wé làa wo bĩo yi. ²¹ Ká a búĩ bía nən mia ká síi: «Mi loĩ. Lé o *Krista na hen, tàá nín-yĩa vaá hen», à mi yí tà mu. ²² Mu bon, ba Kristawa lè le Dónbeenĩ jĩ-cúa fεerowà na bĩo yí bon khii kerĩ. Ba à wé mu yéréké biowa lè mí síiwà na ka lè mu wee zéeni le Dónbeenĩ pánká á à vĩinĩnáa ba nùpua. Hàrĩ bĩa le Dónbeenĩ hueekaa ká mu lá dà à wé, á ba mún ñ vĩinĩ bán. ²³ Awa. Á minén cén pa miten bĩo. I fèra bía mu búenbúen nən mia vó.

²⁴ «Le lònbee khĩlóló mónđen á ðe wii á à dé mí yuumu.

Ho pĩihũ khoomu máa bĩnĩ máa kerĩ.

²⁵ Hã mànàayio á à kùenka à lii.

Bĩo buan ho wáayi bĩowa ðĩnĩa búenbúen á à ðèké.»†

²⁶ Hón pãahũ so yi á ba à mi a Nùpue Za buenlóló hã dùndúio wán lè mí ðànlóló lè mí cùkú beenĩ.

²⁷ O khii tonka le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà ho tá kónbúaa bĩo náa yi lè ho ðĩmĩnáa búenbúen yi á ba a ve bĩa le Dónbeenĩ hueekaa á à kúee mín wán.

²⁸ «Mi loĩ ho *fikiyée vĩndèε bĩo le wee wéráa. Hen ká le bən lakara hĩa wee nàma á wee sà mí vñn-yórówà, se mi zũ le ho vlohó tèró ðñ. ²⁹ Lé làa bũn sii ká mi khii wee mi mu biowa mu wéró, à mi mún zũn le o *Nùpue Za buenlóló sùaráa. O ò buen máa khí. ³⁰ Le í mĩ ho tũiá na mia: Ho pãahũ na ká nùpua máa hí máa vé ká bũn bĩowa so búenbúen

† 13:25 Mi loĩ Ezayii vũahũ 13.10; 34.4

yí wó. ³¹ Ho wáayi lè ho tá khií vé, ká í bioní hǎn ñ kɛ́n bín féɛɛ. ³² Nii woon yí zū ho ðímíná véro wizonle lè ho pǎahú máa zéeni. Le Dónbeení wáayi tonkarowà yí zū mu, hàrí le Dónbeení Za mí bæere yàá pá yí zū mu. O Maá mí dòn lé yia zū mu.

³³ «Mi pa miten bǎo. Mi yí wé lòn nùpua na dūma. Lé bǎo mi yí zū ho pǎahú na mu ù wé yi. ³⁴ Mu bǎo ònmín làa bǎo kà: Nii búí le mí ì va le khúii. O o kàràfáa mí zǐi mí ton-sáwá yi, á sankaa há tonni nǎn ba lè mí nǐ-kéní kéní yi. Bún món ó o bía nǎn o paro yi le o tǐnǐ mí yǐo. ³⁵ Minén mún tǐnǐ mí yǐo, lé bǎo mi yí zū a zǐi bǎnsò bíní buenló pǎahú. O dà à buen zǐihú tàá tá tǐahú, tàá kò-bá-wéɛ yi, tàá yǐnbíi. ³⁶ Ká a khií ðǐndǐn buara ò o yí buee yí mia ká mi ka lòn nùpua na dūma. ³⁷ Bǎo á í wee bío na mia ká, á yahó sǎ ba nùpua búenbúen. Mi yí wé lòn nùpua na dūma.»

14

*Ba zúifúwa núnása wee lè o Yeesu wán
(Matiye 26.1-5; Luki 22.1-2; Zǎn 11.45-53)*

¹ Wizooní bǎo nún wǎa ká ho Paaki sǎnú díró lè ho *búurú na á ña-fini yí dó yi sǎnú díró yi. A le *Dónbeení yankarowà núnása lè ho *làndá bǎo zéenílowa wee cà bǎo ba à wé wé è wǐiráa o Yeesu ká mu yí zū, á à na ba à búe. ² Ba wee bío: «Wa yí dà máa wǐi wo ho sǎnú díró yi. Ká wa wó mu á ba zǎamáa á à kánká mu bǎo yi.»

*O hǎa búí kúaa ho ñiló o Yeesu nǐhú wán
(Matiye 26.6-13; Zǎn 12.1-8)*

³ O Yeesu kera ho Betanii lóhó yi o Simǎn na hǎa lé o *búeré nǐi zǐi. Pǎahú na ó o kará wee dí à bún

à hãa búí bueé wee zo, á guan mí dũukó-za búí na wó lè le huee na 6a le alibaatere à ho sú làa jiló búí na sãmu sí. Ho jiló mu 6a le náàrè á yàwá here làa sòobéε. Bío ó o bueé bó a Yeesu yi ó o pũina ho dũukó-za mu jii, ò o kúaa ho jiló mu o Yeesu jũhũ wán. ⁴ A bĩa wi bín búí sĩa cá. A 6a wee bío mín yi: «Ho jiló na kà yáaró jũhũ lé mu yén? ⁵ Ho jòn lá dà à yèé á à yí hã wén-hãani khiá-tĩn* á à sanká a na 6a nĩ-khenia yi.» A 6a lan wee zá làa wo. ⁶ O o Yeesu wãa bía: «O hãa mu mi díá bío. Mi wee zá làa wó le we? Bío ó o wó làa mi á se. ⁷ Ba nĩ-khenia bán làa mia á à keń mín wán féeε. A pãahũ lée pãahũ á mi dà wé è wé mu sãamu làa ba ká mi tà. εε ká ínén wón máa keń làa mia féeε. ⁸ Bío ó o dà à wé lé bío ó o wó. O kúaa ho jiló na sãmu sí í sánia wán à fèn wíokaráa hã paráa hã nùuló. ⁹ Le í mĩ ho tũia na mia: Le Dónbeenĩ bín-tente wé buera lùe lée lùe yi ho ñimĩná búenbúen yi, á 6a à bío bío ó o hãa na kà wó, á 6a à leéka a bío.»

*O Zudaa wi ò o dé o Yeesu na
(Matiye 26.14-16; Luki 22.3-6)*

¹⁰ O Yeesu nĩ-keninia píru jùn nĩ-kení na 6a le Zudaa Isikariote á wà vaá bía nòn 6a yankarowà júnása yi le mí wi à mí dé o Yeesu na 6a yi. ¹¹ A bán sĩa wan wan á dó mí jini nòn le mí ì na le wárí wo yi. O o wãa wee cà ho pãahũ na o ò dàń ñ wé mu yi, á à dérãa wo 6a níni yi.

*O Yeesu wee di ho Paaki ñnló lè mi nĩ-keninia
(Matiye 26.17-25; Luki 22.7-14, 21-23; Zãn 13.21-30)*

---

* **14:5** Mu pãahũ á hã wén-hãani khiá-tĩn lé o nùpue lúlú-kùure sámú sàání.

12 Ho *búurú na á ja-fini yí dó yi sánú díró bân nín-yání wizonle zoñ, dío 6a wee wé fūaa ho Paaki piozàwa yi,† ó o Yeesu nǐ-kenínia tùara a yi: «Lé wen á fo wi à wa vaa wíoka ho Paaki dǐnló yi?»
 13 O o tonkaa mí nǐ-kenínia nùwã ñun á bía nɔn yi: «Mi lén zo ho lóhó yi, á mi zoó sí a nǐi búii yahó ká a sò mu ñumu lè ho dǔuhú. Mi bè o yi, 14 ká a vaá zon zǐi na yi à mi bío na le zǐi mu bânso yi: O nǐ-kàránlo le wa tùa fon: Ho lahó na á ínén lè í nǐ-kenínia á à dí ho Paaki dǐnló yi lé ho yén? 15 O ò zéeni la-beeni búii làa mia ho nónwíohú yi na sía bǎráka vó. Lé bǐn à mi wíoka wa Paaki dǐnló bío yi.» 16 A 6a wà vaá zon ho lóhó yi, á zoó yú mu búenbúen làa bío ó o Yeesu bíaráa mu. A 6a wíokaa ho Paaki dǐnló bío.

17 Bío le wii tò, ó o Yeesu lè mí nǐ-kenínia píru ñun 6uara. 18 Bío 6a kará wee dí ó o Yeesu bía: «Le í mi ho tǔiá na mia: Minén na làa mi páania kará ho dǐnló ñuhú yi nǐ-kení á à dé mi ì na.» 19 O o nǐ-kenínia yilera lúnkaa, á 6a wee tùaka a yi lè mí nǐ-kení kení. A yia le: «Mu lé ínén le?» A yia le: «Mu lé ínén lé?» 20 O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Mu lé minén píru ñun nǐ-kení, yia làa mi páania wà zoó cǐ. 21 Mu bon. O *Nùpue Za á à hí làa bío le Dónbeeni bíoni vūahú bíaráa mu. Ká yia màhã níi ì bè mu á ho yéréké è zo ñuhú. Bânso yàá lá yí ton se mu sūaaní.»

(Matiye 26.26-30; Luki 22.15-20; 1 Korente 11.23-25)

22 Bío 6a wee dí, ó o Yeesu lá ho búurú á dó le Dónbeeni bǎrákà. O o wee cèeka ho na mí nǐ-kenínia yi ká à bío: «Mí fé là, hón lé í sǎnia.» 23 O o

† 14:12 Mi loñ Léro vūahú (Exode) 12.6, 14-20

bíníá lá le ɲuuníi dèe na ho *dìv'én wi yi ò o dó le Dónbeení b'arákà. O o nɔn ho ɓa yi á ɓa búenbúen ɲun. ²⁴ O o b'ía nɔn ɓa yi: «Dén lé í cāni na wíokaa wee zéení le Dónbeení p'áaníi na le bò b'io, dén lé í cāni na kúaará ɓa nùpua c'èr'èe b'io yi. ²⁵ Le í m'í ho t'úíá na mia: Í máa b'íní máa ɲu d'iv'én huúu fúaa ho p'áahú na á í khíi ɲu ho ɓàn bè-fla yi le Dónbeení b'éení yi.» ²⁶ Bún m'ón á ɓa sía ho s'ánú lení, à ɓa wà yòora h'á Oliivewa v'ins'ia búee wán.

O Yeesu b'ía le o Piere á à p'í m'í b'io

(Matiye 26.31-35; Luki 22.31-34; Zān 13.36-38)

²⁷ O Yeesu b'ía nɔn mí n'í-ken'inia yi: «Mí búenbúen á à l'uwí ì díá mi. Làa b'io le Dónbeení b'ioráa mu mí b'ioní v'ūahú yi kà síi: «Í ì búe o p'ipa á ɓa pia á à k'énná à lén n' va h'á l'ua búenbúen.» †
²⁸ Eε ká í v'èeró m'ón, á í ì dí mí yahó vaá pa mia ho Kalilee k'ōhú yi.» ²⁹ O o Piere b'ía: «H'arí à b'ia ká búenbúen p'í ū b'io, á ínén w'ón máa p'í mu huúu.»
³⁰ O o Yeesu b'ía nɔn wo yi: «Le í m'í ho t'úíá na foñ. Ho t'ín'ón-kéní na kà yi, s'áni ò o kò-b'éε wá h'á cúa-ɲun, bún ká ūnén b'ía le fo yí zū mi á d'ōn h'á cúa-t'ín.» ³¹ O o Piere pá b'íníá wíokaa t'ína mí b'ioní yi: «Í máa b'io le í yí zū fo máa mi huúu, h'arí ká í ko à í hí làa fo.» A ɓa n'í-ken'inia na ká búenbúen b'ía mu b'io dà-kéní mu.

O Yeesu flora ho Zetesemanii yi

(Matiye 26.36-46; Luki 22.39-46)

³² Bún m'ón á ɓa wà vaá d'ōn le l'ue b'úi na ɓa le Zetesemanii. O o Yeesu b'ía nɔn mí n'í-ken'inia yi: «Mí k'εεní hen le í lén vaa fio.» ³³ O o fó a Piere là a Zaaki là a Zān á b'oráa. O búakáa z'ána á yi wee dè

† 14:27 Mi loñ Zakari v'ūahú 13.7

³⁴ Ó o bía nɔn ɔa yi: «ĩ hácírí yáara dàkhiĩna. I ka le ĩ máa fen. Mi keɛní hen, á tĩní mi yĩo.» ³⁵ Bũn mɔn ó o wáa vá van cĩnú, á vaá líí búrá ò o fióra le ká mu dà à wé, à le lònbee na kà à yí yí mí. ³⁶ O bía bĩo ká: «ĩ Maá, fo dà bĩo búenbúen wee wé. Yí le le lònbee na kà à yí mí. Eɛ ká mu yí wé ínén sĩi bĩo. Le ũnén lé yĩa sĩi bĩo à wé.» ³⁷ O o bĩnía ɔuara mí nĩ-kenĩnia cɔn á ɔueé yú ɔa à mu dāmu ɔó ɔa. O o bía nɔn o Piere yi: «Simɔn, dāmu ɔó fo le? Fo yí dà máa tĩní ũ yĩo hàrí le lèèrè dà-kéní yi le? ³⁸ Mi fání mi yĩo à wé fio bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéró yi. O nùpue sĩi wee wé vá mu bè-tente wéró yi, èɛ ká ho pànká na ó o ò wé làa bũn lé hĩa mía.» ³⁹ O o tĩn wiokaa khèra vaá fióra ò o bía hā bíoní dà-kéní mu. ⁴⁰ Bũn mɔn ó o bĩnía ɔuara mí nĩ-kenĩnia cɔn á ɔueé yú ɔa à mu dāmu ɔó ɔa. Ba yí dàrna yí fánía mí yĩo. A bĩo ɔa wáa à bío á à na a Yeesu yi á ɔa yí zũ. ⁴¹ Bĩo ó o Yeesu wà á bĩnía ɔuara mún cúa-tĩn níi yi, ó o ɔueé bía nɔn ɔa yi: «Mi pá dũma wee vũńka lon? Mu wáa vó. Ho pāahũ dɔn. O *Nùpue Za á ɔa à dé ɔa bè-kora wérowà níi yi. ⁴² Mi hĩní wa lén. Yĩa á à dé mi ì na ɔueé dɔn.»

Ba wĩira a Yeesu

(Matiye 26.47-56; Luki 22.47-53; Zān 18.3-12)

⁴³ Pāahũ na ó o Yeesu wee bío yi, à bũn ò o Zudaa ɔueé dɔn. O lé ɔa nĩ-kenĩnia píru pun nĩ-kéní. Ba zāamāa na bò làa wo á ɔuan hā khà-túa lè hā bũaa. Bĩa tonkaa ɔa lé le *Dónbeenĩ yankarowà núnása lè ho *lándá bĩo zéenílowa lè ɔa nĩ-kĩa. ⁴⁴ O Zudaa, yĩa á à dé o Yeesu mu á à na, á zéenia bĩo ɔa zāamāa á à zũrnāa wo. O bía: «ĩ hĩa vaá tēnía nùpue na yi lè le kɔnbii, se wón lé yĩa mi wee cà. A mi wáa wĩi wo à ɔua sese lénnāa.» ⁴⁵ O Zudaa

6uee dɛɛnii ó o wà vaá b́o a Yeesu yi ò o b́ia nɔn wo yi: «Nì-kàránlo.» O o tɛɛnía wo yi lè le kɔnbii. ⁴⁶ A b́ia làa wo bò mín wáa ẃira a Yeesu. ⁴⁷ A ba nì-kéní búí dò mí khà-tóní á hà lè le *Dónbeení yankarowà j́uhúso beení ton-sá nì-kéní j́ikáahú kúio. ⁴⁸ O o Yeesu b́ia nɔn b́ia wà 6ueé ẃi wo yi: «Mí so lá ko à mí 6ua khà-túa làa búaa à 6uee ẃiraa mí le? I lée nì-káanii le? ⁴⁹ I làa mia lá wee keń mín wán túntún, á wee kàrán 6a nùpua le *Dónbeení zì-beení lún yi á mí yí ẃira mí. Eε ká mu wó kà, à le Dónbeení bíoní v́uahú bío j́ii síráa.» ⁵⁰ O o nì-kenínia 6úen6úen wáa lùwa wà à 6a día a. ⁵¹ Yàrónza búí lé ýia bò a Yeesu yi. Lée 6unló mí dòn wí o wán. Ba le mí ì ẃi wo, á 6a 6uan o 6unló yi, ⁵² ó o kueera ho día, ò o lùwa wà mí káamáa.

*O Yeesu 6a 6uan vannáa 6a túiá fεerowà yahó
 (Matiye 26.57-68; Luki 22.54-55, 63-71; Zán
 18.13-14, 19-24)*

⁵³ B́n món á 6a 6uan o Yeesu vannáa le *Dónbeení yankarowà j́uhúso źi, hen na 6a yankarowà j́únása lè 6a nì-ḱia lè ho *làndá bío zéenílowa 6úen6úen kúaa mín wán yi. ⁵⁴ O Piere khèra bò a Yeesu món. O 6ueé zon 6a yankarowà j́uhúso lún yi, á zoó páanía kará lè 6a parowà á wee huee ho d́hú. ⁵⁵ Ba yankarowà j́únása lè 6a *zúífùwa túiá fεerowà 6úen6úen wee cà bío 6a à koonínáa o Yeesu yi á à bè yi ì síinínáa o j́uhú á à na 6a à 6úe. Ká 6a màhá yí yú bío búí. ⁵⁶ Nùpua cèrèe wee 6uee f́uaa há sabíoní o j́ii, ká 6a màhá wee bíní kán mín. ⁵⁷ A 6a nùwá yén búí wáa h́nɔn koonía o yi lè le sabéré na kà: ⁵⁸ «Wa j́á ò o b́ia le mí ì fio le Dónbeení źi na 6a nùpua son, á à bíní ì

so le búí hã wízoní tɪn yi ká dɛn á nùpua máa so.» ⁵⁹ Hàrí bún á ɓa yàá pá wee kán mín wán. ⁶⁰ A ɓa yankarowà nùhũso wãa lii hɪnɔn yòó ðɪn ɓa búenbúen yahó ò o tùara a Yeesu yi: «Bìo ɓa nùpua wee bío ù dǎní yi á fo le fo máa bío dèè búí yi le?» ⁶¹ O o Yeesu cèkè ò o ðɪn. A ɓa yankarowà nùhũso wíokaa tùara a yi: «Le ùnén lé o Krista, le Dónbeení na wa wee khòoní za le?» ⁶² O o Yeesu bía: «Ùuu, í lé orén. Mi búenbúen á à mi a *Nùpue Za ká a kará le Dónbeení na dà mu bìo búenbúen nín-tiání. Mi mún khíi mi a ká a kará hã dùndúio wán bò ò ɓuen.Š» ⁶³ A ɓa yankarowà nùhũso wãa lèekaa mí dà-zínii lé bìo mu vá a yi dàkhíina, ò o bía: «Wa màkóo wãa mía seéràsa yi. ⁶⁴ Hã bín-kora na ò o mà léera le Dónbeení yi á mi ná. Awa, á lé mu yén á mi wee leéka?» A ɓa búenbúen le o wó khon ó o ko ò o ɓúe. ⁶⁵ Ba nùwã yɛn zàwa búí ɓa t̃ahũ á búakáa wee khàani kúee o Yeesu wán. Ba pon o yahó yi à ɓa wee ṽãaa wo lè mí nín-kuio ká ɓa à t̃ua wo yi le o zéení yia wó mu làa wo. Le *Dónbeení yankarowà nùhũso lún parowà fó a, á wee dé sáarà yi.

O Piere p̃a a Yeesu b̃io

(Matiye 26.69-75; Luki 22.56-62; Zàn 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ P̃aahũ na ó o Piere pá líi wi ho lún yi, à bún le Dónbeení yankarowà nùhũso beení ton-sá hãawa ñi-kéní búí ɓueé d̃ɛn. ⁶⁷ B̃io ó o m̃ɔn o Piere ò o wee huee ho d̃shũ, ó o wíokaa loína a yi sese ò o bía: «Ùnén mún lá wi là a Nazareete ñii Yeesu mu.» ⁶⁸ O o Piere p̃a mu ò o bía: «Bìo á fo wee bío ká á í yí zũ.» Bún m̃ón ó o wà vaá b̃ánia ðɪn ho lún zũaj̃ii.

Š 14:62 Mi loí Daniyeele ṽãahũ 7.13

[O o kò-béé wá.] ⁶⁹ Bïo ó o ton-sá háa mu mən o vaa báníló, ó o wee bío làa bíá wi bín: «O nùpue na kà lé ɓarén nǐ-kéní búí.» ⁷⁰ O o Piere tɪn pá. Mu yáá yí míana, à búñ à bíá wi bín tɪn bíá nən o Piere mu yi: «Ho tũíá poni. Fo lé ɓarén búí. Ũnén mún lé o Kalilee nǐi.» ⁷¹ O o Piere wáa bíá: «Ká ĩ fá sabéré à le Dónbeenǐ le ĩ mi mu. ĩ ï báa mu ɲii wán, o nùpue na mi wee bío bío á ĩ yí zũ.» ⁷² Hón páahũ so yí ó o kò-béé wá há cúa-ɲun níi. O o Piere hácírí mǎhá bínía ɓuara bío ó o Yeesu fù bíá làa wo yi wán: «Sǎni ò o kò-béé wá há cúa-ɲun búñ ká ũnén pá le fo yí zũ mi á dǎn há cúa-tɪn.» O o Piere wáa wee wá.

15

*Ba buan o Yeesu buararɔa o Pilaate cɔn
(Matiye 27.1-2, 11-14; Luki 23.1-5; Zǎn 18.28-38)*

¹ Le yǐnbíi búiríi á ɓa *yankarowà ɲúnása, lè ɓa nǐ-kíá, lè ho *lándá bío zéenílowa, bán búenɔ́úen na lè ɓa *zúífùwa tũíá fɛɛrowà á kúaa mín wán, bèra a na à ɓa bío tè bío dà-kéní wán. Ba can o Yeesu, á buan ɓueé nən o *Pilaate yi. ² O o Pilaate tũara a yi: «Lé ũnén lé ɓa zúífùwa béé le?» O o Yeesu bíá nən wo yi: «Fo bíá mu.» ³ Ba yankarowà ɲúnása wee kooní a Yeesu yi làa bío cèrɛɛ. ⁴ O o Pilaate wíokaa tũara a yi: «Fo le fo máa bío dèɛ le? Bïo ɓa wee bío ũ ɲii á fo yí máa ɲí le?» ⁵ Ká a Yeesu mǎhá yí bínía yí bíá dèɛ. Búñ wó a Pilaate coon.

*Ba le o Yeesu ko ò o ɓúe
(Matiye 27.15-26; Luki 23.13-25; Zǎn 18.39-19.16)*

⁶ Hen ká ho *Paaki sǎnú sansan dǎn, ò o Pilaate lén o kàsó nǐi búí díá, yǐa ɓa zǎmáa le o díá. ⁷ Mu ù

wé à n̄i b̄ui na 6a le Barabaasi p̄anía wi ho k̄asó yi lè 6a b̄ui na làa wo k̄aa á b̄ó a n̄i b̄ui. ⁸ A 6a z̄āmáa w̄aa wà van o Pilaate c̄ón á vaá wee fio wo ò o wé b̄io ó o lá wee wé na 6a yi. ⁹ O o Pilaate b̄ia n̄on 6a yi: «Mi wi à 6a z̄uífùwa b̄éé lé ȳia à ì díá le?» ¹⁰ O Pilaate z̄ũ k̄énk̄én le 6a yankarowà n̄únása dó a Yeesu n̄on mí yi lé b̄io le yandee wi 6a yi o b̄io yi. ¹¹ Ká 6a yankarowà n̄únása màh̄á súkúra 6a z̄āmáa le 6a fio o Pilaate c̄ón le o Barabaasi lé ȳia ò o díá. ¹² O o Pilaate w̄iokaa t̄ùara 6a z̄āmáa yi: «Lé mu ȳén mi le ì wé làa ȳia mi wee ve làa z̄uífùwa b̄éé?» ¹³ A 6a wee b̄io na a yi ká 6a a w̄āmaka: «B̄úéé wo ho *k̄urùwá wán ò o hí.» ¹⁴ O o Pilaate t̄ùara 6a yi: «O wékhe lé ho ȳén?» A 6a yàá w̄iokaa wee w̄āmaka p̄ónp̄ón: «B̄úéé wo ho k̄urùwá wán ò o hí.» ¹⁵ O Pilaate wi ò o w̄éé 6a z̄āmáa s̄ii, ó o léra o Barabaasi díá, ò o le 6a ha a Yeesu lè h̄ã làbàaní, ò o n̄on wo le 6a b̄úéé ho k̄urùwá wán.

*Ba d̄ásíwá wee z̄uàr̄ka a Yeesu yi
(Matiye 27.27-31; Z̄ān 19.2-3)*

¹⁶ A 6a d̄ásíwá buan wo zonnáa ho *Zudee k̄ōh̄ũ b̄éé lún yi, à 6a von mí n̄inzàwa na ká b̄úénb̄úén. ¹⁷ Ba z̄iin̄ia o Yeesu lè le dà-muh̄ũ, á t̄ã ho k̄ir̄i lè h̄ã k̄ikara á dó a n̄uh̄ũ yi.* ¹⁸ B̄ũn m̄ón á 6a wee t̄èní a yi kà: «*Z̄uífùwa b̄éé, foó!» ¹⁹ Ba wee v̄ũaa o n̄uh̄ũ lè le k̄áaní, á wee kh̄àani k̄úee o wán ká 6a à f̄ará mí n̄onk̄ó n̄úná wán à lii b̄úrá a yahó. ²⁰ B̄io

* **15:17** Babá-zàwa lè 6a n̄i-beera lé b̄ia yánkaa dà h̄ã s̄i-muna wee z̄i. H̄ã yàwá f̄ù here. H̄ã k̄ir̄iwá 6a wee wé, á k̄úee 6a bá-zàwa n̄úná yi à z̄éenin̄ia 6a bá-zàmu p̄ánká b̄io. Ká b̄io 6a wi 6a z̄uàr̄ka a Yeesu yi, á 6a z̄iin̄ia wo lè ho k̄ánbun muh̄ũ á dó h̄ã k̄ikara k̄ir̄i o n̄uh̄ũ yi.

6a zùànkáa wo yi vó, á 6a tɛra le dà-muhú o wán, à 6a zíníá wo là a kùrú s̄á. B̄n m̄ón á 6a 6uan wo lóráa ho donk̄ahú á wà léε 6úεε ho *kùrùwá wán.

*Ba 6úaa o Yeesu ho kùrùwá wán
(Matiye 27.32-44; Luki 23.26-43; Zán 19.17-27)*

²¹ O Sirεεna n̄i Sim̄on na lé o Alεkisāndere là a Urufuusi 6àn maá, á ló h̄ã mana yi bò ho w̄õhú 6ueé wee kh̄í, á 6a dásíwá 6ueé k̄k̄áa yi le o fé o Yeesu kùrùwá p̄i. ²² Ba 6uan o Yeesu vannáa lahó 6úí na 6a le Kolokota yi, b̄n kúará le «n̄un-6òkuee lahó.» ²³ Ba lùnkaa ho *d̄ivén̄ lè mu b̄io 6úí na 6a le m̄iirè á wi 6a na a Yeesu yi ò o n̄u, ká a màh̄á yí n̄un mu. ²⁴ B̄n m̄ón á 6a 6úaa wo ho kùrùwá wán. Ba le mí ì sanka a s̄i-z̄ínia á 6a wó le n̄un-s̄ini b̄io à z̄únáa d̄io á à s̄i ȳia làa ȳia yi. ²⁵ Le wi-bee p̄ahú lé b̄io 6a 6úaa wo yi ho *kùrùwá wán. ²⁶ B̄io 6a túara le d̄εε wán, b̄io wee zéeni b̄io n̄on 6a 6úaaráa wo lé b̄io kà: «Z̄úif̄úwa B̄εε.» ²⁷ Ba mún 6úaa 6a n̄i-wanna n̄uwá n̄un 6úí là a Yeesu. O n̄i-kéní wi là a n̄in-t̄iání ká a n̄i-kéní wi là a n̄in-káahó. ²⁸ [B̄n wó à le Dónbeení b̄ioní v̄uahú b̄ioní na kà a n̄ii sí: «Ba mà a dó 6a n̄i-kora t̄ahú.»]† ²⁹ Ba n̄upua na wee kh̄í làa b̄in wee k̄ibón mí n̄úná ká 6a a là a. Ba wee b̄io: «Fo yí m̄on mu le. Únén na lá le fo ò fio le *Dónbeení z̄i-beeni á à b̄iní ì so le 6àn dà-veere h̄ã wizooní b̄io t̄in yi, ³⁰ w̄ãa fení ūten. Lii ho *kùrùwá wán le wa loí.» ³¹ Le *Dónbeení yankarowá n̄únása lè ho *l̄andá b̄io zéenilowa mún wee yáa mí n̄iní yi na a yi ká 6a a b̄io làa mín: «O fenía 6a 6úí ò orén màh̄á yí dà máa fení m̄iten. ³² Le o Krista, o *Isirayεεle b̄εε, à lé ho kùrùwá wán lii. Ká wa m̄on mu á wa à dé wa

† 15:28 Mi loí Ezayii v̄uahú 53.12

sía wo yi.» Bia páanía búaa há kùrùwáwá wán là a Yeesu bán mún wee là a.

O Yeesu húmú

(Matiye 27.45-56; Luki 23.44-49; Zān 19.28-30)

³³ Le wii yòo fàráló p̄ahú á ho k̄hú búenbúen d̄ind̄in wó le t̄ibírí. Mu míana fúuu fúaa le wi-háarè. ³⁴ Le wi-háarè mu p̄ahú, ó o Yeesu bía b̄io kà p̄ónp̄ón: «Eloyii, Eloyii, lama sabatanii?» B̄n kúará le «Wàn Dónbeenĩ, wàn Dónbeenĩ, fo p̄á mi díá le we?» ³⁵ A b̄ia wi b̄in nùwā yēn búí ná mu á 6a bía: «Mi loń, o wee ve o *Elii.» ³⁶ A 6a n̄i-kéní búí lùwa vaá lá le d̄εε búí na wee k̄iní mu ɲumu á z̄ífra mu bè-ɲia yi á can le búaaahiire ɲii yi á yòó dá a Yeesu yi le o ȳεε, ò o bía: «Mi d̄in, wa à loń ká a Elii búeé liiní a ho *kùrùwá wán.» ³⁷ Lé b̄n p̄ahú ó o Yeesu w̄amaa yi p̄ónp̄ón, ò o húrun. ³⁸ A ho p̄ānsò-beenĩ na zoó céra le *Dónbeenĩ z̄i-beenĩ á yòó l̄εera mí t̄iahú líí ló. ³⁹ Ho Oroomu dásíwá ɲúhúso na d̄in o Yeesu yahó á m̄an b̄io ó o húrunnáa ó o bía: «O nùpue na kà b̄ent̄in lá lé le Dónbeenĩ Za binbirĩ.»

⁴⁰ Háawa nùwā yēn búí mún h̄ia wi b̄in á kh̄era d̄in wee loń. Ba háawa mu t̄iahú ó o Mari wi yi, ȳia wee lé ho Makadala lóhó yi. A séení a Mari na lé o Zaaki háyónza là a Zozee b̄an nu, là a Salomεε. ⁴¹ Ba h̄ia wee bè o Yeesu yi ká a wi ho Kalilee yi á wee séení a. Háawa c̄εr̄εε búí mún h̄ia wi 6a háawa mu t̄iahú á b̄ò là a Yeesu búara ho Zeruzalεεmu yi.

Ba nùuna a Yeesu

(Matiye 27.56-61; Luki 23.50-56; Zān 19.38-42)

⁴² O Yeesu hí-n̄onzoñ ho z̄ihú ɲii, à b̄io á lé b̄n zoñ á 6a wee wíoka m̄iten ho *Sabaa b̄io yi, ⁴³ ó o Zozεεfu na wee lé ho Arimatee lóhó yi á búara. O fù

lé 6a *zúífùwa tũíá fεεrowà nĩ-kéní na 6a nĩnzàwa wee k̀̀nbi. Wón mún lá wee lòní le Dónbeenĩ béenĩ láró p̄ahũ. O henía mí s̄i ò o van o *Pilaate c̄n á vaá flora a Yeesu nĩ-hĩnmu. ⁴⁴ Ká a Pilaate ná b̄io ó o Yeesu d̄εnía hũrun ó o wó coon mu b̄io yi. O o von 6a dásíwá n̄hũso á bueé tũara yi le o Yeesu mu hũrun míana le. ⁴⁵ A b̄io ó o ná mu 6a dásíwá n̄hũso c̄n vó, ó o n̄n le n̄ii o Zozεεfu yi le o lá a s̄anía. ⁴⁶ O o Zozεεfu yá ho 6un-senĩ dà-poni ò o liinía o Yeesu ho *kùrùwá wán á lí bá lè ho 6unló 6uan vaá dó le búure yi, ðio 6a lá có ho 6úaahó yi día. B̄ũn m̄ón ó o b̄iinía le hue-beenĩ pon le búure mu n̄ii. ⁴⁷ O Makadala Mari là a Zozee 6àn nu Mari á ðĩn m̄on hen na ó o dó a yi.

16

O Yeesu vèeró

(Matiye 28.1-8; Luki 24.1-12; Z̄an 20.1-10)

¹ B̄io ho *Sabaa kh̄ína, ó o Makadala Mari là a Zaaki 6àn nu Mari là a Salomεε á yá ho n̄iló na s̄amu sí le mí vaá kh̄i làa Yeesu s̄anía. ² Ho ðimaasi zon̄ ȳinb̄i b̄uir̄i, le wii h̄aró p̄ahũ, á 6a h̄ĩn̄on wà n̄on le búure. ³ Ba wee bío mín yi: «Lé wée yáá vaá b̄iiní le hue-beenĩ na pon le búure n̄ii á à na wen coon?» ⁴ Ká b̄io 6a vaá ð̄n, á 6a le mí ì loń, à le hue-be-beenĩ b̄iinía ló le búure n̄ii á kh̄i día le n̄is̄aní. ⁵ A 6a wà vaá zon̄ le yi, á zoó m̄on yàrónza 6úí ò o kará lè le n̄in-t̄íanĩ, á z̄á ho báká poni na túee. A 6a z̄ana. ⁶ Ká a yàrónza mu màh̄á b̄ia n̄on 6a yi: «Mí yí z̄ón. I z̄ũ le lé o Nazareete n̄ii Yeesu na 6a 6úaa ho *kùrùwá wán á mí wee cà. O mía hen, o vèera. Mí loń. Lé ho lahó na kà á 6a lá bàrà a yi. ⁷ Mí lén vaa bío mu na a Piere là a

Yeesu mu ñi-kenínia na ká yi le o dú 6a yahó van ho Kalilee kōhū. Lé bín 6a vaá mi a yi làa bïo ó o bíaráa mu.» ⁸ A 6a yilera lùnkaa, á 6a wee zà. A 6a ló á léé lùwa wà. Ba yí bía dèe yí nòn nùpue yi lé bïo 6a zãna.

*O Yeesu zéenia míten lè mí ñi-kenínia
(Matiye 28.9-10; Zán 20.11-18)*

⁹ [O Yeesu vèeró món ho dimaasi zoñ yinbii á mu nín-yání, ó o zéenia míten là a Makadala Mari, wón na ó o hía ñon 6a cínáwa bùaa hènun léra yi.

¹⁰ O o Mari wà van bia là a Yeesu lá páanía wi cón, á vaá yú 6a à 6a yara sò á wee wá, ó o bía làa ba le mí mən o Yeesu. ¹¹ Ká bïo 6a ñá bïo ó o Mari bía le o Yeesu vèera, ó o mún mən wo, á 6a yí tà mu.

¹² Bún món ó o Yeesu zéenia míten làa sï veere lè mí ñi-kenínia nùwá ñun ká 6a ñon há mana. ¹³ A 6a bínía bueé bía mu lè 6a ñi-kenínia na ká á bán mún yí tà mu yi.

¹⁴ Mu bàn món, ó o Yeesu zéenia míten lè 6a ñi-kenínia píru dön ká 6a wee dí. O zá làa ba bïo 6a yí dó mí sía wo yi, làa bïo 6a tun mí yiwa á yí tà bía bía le mí mən wo ò o vèera bïo. ¹⁵ O o wãa bía nòn 6a yi: «Mi lén va ho ðímíñá lùa búenbúen yi à vaa bue le Dónbeení bín-tente na 6a nùpua búenbúen yi. ¹⁶ Yia á à dé mí sïi le yi, á 6a à bátizé, wón á à fen. Ká yia yí dó mí sïi le yi, wón ñúhū á à sí. ¹⁷ Bía dó mí sía le yi wé è wé mu yéréké biowa na wee zéení le Dónbeení pánká: Ba à ña 6a cínáwa á à lén bia 6a wi yi lè ñ yèni; 6a a bío há sïi-viò bióni; ¹⁸ yia wé buan háa yi, tàá ká a ñun bè-ñunii búii na dà a búe nùpue, á dèe woon máa wé bànso; 6a à bè mí níni 6a vánvárowà wán á bán á à wa.»

19 Bïo ó o bía bŭn vó, ó o Nùhŭso Yeesu ɔuan yòora ho wáayi á yòó kará le Dónbeenĩ nín-tĩání.
20 A ɔa nĩ-kenínia wà vaá wee bue le bín-tente hã lùà búenbúen yi. O Nùhŭso wee séení ɔa, á ɔa wee wé mu yéréké bïowa na wee zéení le Dónbeenĩ pánká à zéení le bïo ɔa wee bío á lée tũíá poni.]

Dónbeenì páaní fīnle vūahũ
New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buamu

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Buamu

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 30 Dec 2021
331a1641-e36a-5300-8cb1-c9476fcef9bf